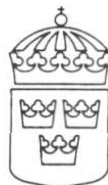

Riksdagens protokoll

1990/91:114

Fredagen den 17 maj

Kl. 9.00–13.44

Protokoll
1990/91:114

Meddelande om sammanträdet fredagen den 24 maj

Anf. 1 TALMANNEN:

Med ändring av kammarens sammanträdesplan anordnas inget arbetsple-num fredagen den 24 maj. Kammaren sammanträder den nämnda dagen för interpellationssvar kl. 9.00.

1 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 16 maj

Företogs till avgörande arbetsmarknadsutskottets betänkande 1990/91:AU13, jordbruksutskottets betänkande 1990/91:JoU25 och konstitutionsutskottets betänkande 1990/91:KU44 (betr. debatten i dessa ärenden, se prot. 113).

Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU13

Mom. 1 (regionalpolitikens allmänna inriktning)

Först biträdades reservation 3 av Karl-Erik Persson med 17 röster mot 16 för reservation 4 av Anna Horn af Rantzien. 252 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 2 av Kersti Johansson och Göran Engström med 36 röster mot 13 för reservation 3 av Karl-Erik Persson. 241 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 1 av Elver Jonsson m.fl. med 89 röster mot 36 för reservation 2 av Kersti Johansson och Göran Engström. 165 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 134 röster mot 89 för reservation 1 av Elver Jonsson m.fl. 64 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (riskgarantilån m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 235 röster mot 53 för reservation 7 av Anders G Högmark m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 8 (branschmässig avgränsning av nedsättningen av socialavgifter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Elver Jonsson m.fl. – bifölls med akklamation.

Mom. 12 (regionalpolitiska medel till underleverantörer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Karl-Erik Persson – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (översyn av stödområdesindelningen)

Utskottets hemställan bifölls med 215 röster mot 74 för reservation 15 av Elver Jonsson m.fl.

Mom. 19 (inplacering i stödområde 2 av Gotland)

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 40 för reservation 17 av Kersti Johansson och Göran Engström i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 20 (inplacering i stödområde 2 av Hallstahammars kommun)

Utskottets hemställan bifölls med 243 röster mot 45 för reservation 17 av Kersti Johansson och Göran Engström i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Jan-Olof Ragnarsson (v) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 21 (inplacering i stödområde av Hallstahammars kommun)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion A484 av Birgit Henriksen – bifölls med acklamation.

Mom. 36 (inplacering i stödområde 1 av Älvsbyns kommun)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationerna 17 av Kersti Johansson och Göran Engström i motsvarande del och 18 av Karl-Erik Persson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 44 (förslag om program för landsbygdspolitiken under 90-talet)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 17 för reservation 23 av Anna Horn af Rantzien.

Mom. 45 (försök med decentraliserat glesbygdstöd m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 16 för reservation 24 av Anna Horn af Rantzien. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 47 (regionalpolitiska insatser i vissa områden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Elver Jonsson och Charlotte Branting – bifölls med acklamation.

Mom. 50 (insatser för kvinnor i glesbygd)

Utskottets hemställan bifölls med 223 röster mot 66 för reservation 28 av Elver Jonsson m.fl.

Mom. 67 (anslag till landsbygdsutveckling)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 39 för reservation 41 av Kersti Johansson och Göran Engström. 10 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 77 (anslag till glesbygdsdelegationen)

Utskottets hemställan bifölls med 157 röster mot 67 för reservation 53 av Kersti Johansson och Göran Engström. 65 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 85 (åtgärder i Södermanlands och Stockholms län)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion A504 av Ylva Annerstedt m.fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Jordbruksutskottets betänkande JoU25

Mom. 3 (sänkning av fiskekvoterna m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 17 för reservation 2 av Marianne Samuelsson.

Mom. 4 (den svenska sockernäringsen m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 249 röster mot 36 för reservation 3 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (överskottslaget av socker m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 200 röster mot 90 för reservation 4 av Karl Erik Olsson m.fl.

Mom. 7 (Mörbylånga sockerbruk)

Först biträdde det av Lena Öhrsvik under överläggningen framställda yrkandet med 47 röster mot 18 för reservation 9 av Marianne Samuelsson. 225 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde det av Lena Öhrsvik under överläggningen framställda yrkandet med 45 röster mot 28 för reservation 8 av Annika Åhnberg. 217 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdde reservation 7 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander med 53 röster mot 51 för det av Lena Öhrsvik under överläggningen framställda yrkandet. 186 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 6 av Jens Eriksson m.fl. med 67 röster mot 64 för reservation 7 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 159 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 152 röster mot 117 för reservation 6 av Jens Eriksson m.fl. 19 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (Roma sockerbruk)

Först biträdde reservation 10 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander – som ställdes mot reservation 11 av Annika Åhnberg – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 220 röster mot 66 för reservation 10 av Karl Erik Olsson och Lennart Brunander. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Prot. 1990/91:114
17 maj 1991

*Verksamhet och
anslag inom
totalförsvaret
1991/92*

Mom. 10 (konsekvensanalyser m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 17 för reservation 13 av Marianne Samuelsson.

Mom. 14 (handlingsprogram för insjöfisket m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Bengt Rosén och Anders Castberger – bifölls med acklamation.

Mom. 27 (laxfisket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 23 av Marianne Samuelsson – bifölls med acklamation.

Mom. 28 (skydd av den naturreproducerade laxen)

Utskottets hemställan bifölls med 235 röster mot 52 för reservation 24 av Bengt Rosén och Anders Castberger.

Mom. 42 (förlängning av nuvarande avtal)

Utskottets hemställan bifölls med 235 röster mot 53 för reservation 30 av Jens Eriksson m.fl.

Mom. 44 (villkoren för upplåtelse av fiskerättigheter m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 34 av Marianne Samuelsson – bifölls med acklamation.

Mom. 46 (lån till fiskerinäringen)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 120 för reservation 35 av Jan Fransson m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Konstitutionsutskottets betänkande KU44

Utskottets hemställan bifölls.

2 § Verksamhet och anslag inom totalförsvaret 1991/92

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1990/91:FöU8 Verksamhet och anslag inom totalförsvaret 1991/92 (prop.
1990/91:102).

Anf. 2 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Dagens försvarspolitiska debatt är en helt annan än den som egentligen skulle ha ägt rum och gällt totalförsvarets långsiktiga inriktning. Om försvarsministern hade varit här skulle jag ha harangerat honom för att han i december 1988 tog initiativ till att förkorta en beslutsperiod som inte

hade de bästa förutsättningar för sig. Nu säger jag detta till kammaren i stället.

Av skäl som jag i någon mån skall återkomma till inleds nu en debatt som endast avser att tillgodose försvarets ettåriga övervintring i avbidan på ett långsiktigt försvarsbeslut som, herr talman, alla förväntar sig skall komma om ett år.

Herr talman! Jag tillåter mig att med anledning av detta ställa en ängslig fråga. Med vilken rätt kan man egentligen förvänta sig ett försvarsbeslut om ett år? Var det omöjligt att efter två års beredning i försvarskommittén kunna formulera ett förslag till regeringen för ett beslut nu i vår, säger mig sunda förnuftet att det med två månaders beredning under hösten efter valet kommer att vara ännu svårare att lägga fram ett komplett underlag för ett försvarsbeslut på regeringens bord. Det är självfallet tillåtet att ha mycket stora förväntningar på en eventuell ny regering, men förväntningarna måste ändå ha realismens prägel. Jag ger därför uttryck för ångslan över att det kommer att bli mycket svårt att klara det här.

Vi moderater har gjort en sådan uppdelning av den här debatten att jag nu tar upp försvarsfrågan i ett vidare perspektiv och Göran Allmér kommer senare att närmare kommentera de direkt avvikande meningar som vi moderater har anfört i utskottet.

Det är alldeles uppenbart att det innebär ett försvarspolitiskt misslyckande att det nu inte kan fattas ett försvarsbeslut såsom förutsatts. Regeringen bär självfallet det yttersta och tunga ansvaret för detta.

Att anställda i allmänhet och ansvarig ledningspersonal i synnerhet inom det militära och civila försvaret liksom inom svensk materielindustri känner osäkerhet i tillvaron och berättigat ställer sig frågande till såväl vilja som förmåga inom försvarsdepartementet är förståeligt.

Det gagnar nu föga att gräva alltför djupt när det gäller varför det blev som det blev. Det kan dock inte helt förbigås att starka socialdemokratiska bindningar till begreppet oförändrad ekonomi – vilket försvarsministern något mera raljant för ett par tre år sedan uttryckte med "inte en krona mer till försvaret" – har försvårat ställningstagandet. Om detta uttalande var vägledande för de socialdemokratiska ledamöterna i försvarskommittén vet jag naturligtvis inte. Men såvitt man kunde förstå fanns det ett tydligt behov på den socialdemokratiska sidan i kommittén av att tolka in både långsiktiga och säkra utvecklingstendenser mot bakgrund av den snabba och omtumlande händelseutvecklingen i Centraleuropa under det händelserika året 1990. Den säkerhetspolitiska skönmålnings som var på gång verkade vara ett beställningsarbete för att man säkerhetsmässigt skulle tillgodose att man sedermera vid utformningen av det militära behovet skulle stanna vid oförändrad ekonomi, med de allvarliga konsekvenser detta medför.

Herr talman! Få områden har, såsom det säkerhetspolitiska området, behov av att behandlas med långsiktighet, realism och verklighetssinne. De fördelaktiga förändringar som förvisso har ägt rum i Östeuropa skall man ta till sig och kunna glädjas åt. Det är en seger för demokratiernas krets att denna krets vidgas, och det är en framgång för välståndsskapande krafter att planekonomier ersätts med marknadsekonomier. Säkerhetspolitiskt måste dessa förändringar emellertid bevisa sin stabilitet och varaktighet för att till-

Prot. 1990/91:114
17 maj 1991

*Verksamhet och
anslag inom
totalförsvaret
1991/92*

låtas påverka svensk säkerhetspolitik och svenskt försvar. Enligt moderat mening måste således säkerhetspolitiken alltid ha marginalerna på sin sida.

Jag skall en stund uppehålla mig vid den säkerhetspolitiska miljön i vilken vi skall besluta om svenskt försvars förmåga. På sina håll i landet har man varit snabb och dragit förhastade slutsatser. Försvarsdiskussionen har som så ofta kommit att handla om tekniska detaljer och fredsorganisationen på bekostnad av den säkerhetspolitiska analysen. Bryskt har förra årets fredsyra kommit i skuggan av ett grymt storkrig vid Gulfen. Läget i Baltikum är fortfarande kritiskt. I en sådan situation är det mycket viktigt att vi lägger fast grunden för den försvarspolitik vi skall föra. Den grunden saknas. Det måste finnas en säkerhetspolitisk analys av vår militära strategi, om det värsta skulle hända. Vidare måste också denna strategis omsättning i principer för en försvarsoperations genomförande finnas.

Nu är vi dess bättre långt ifrån oeniga på alla punkter. Således finns det få olikheter i beskrivningen av den säkerhetspolitiska situationen. Långt större blir skillnaderna mellan partierna då vi drar de försvarspolitiskt betingade slutsatserna.

Jag tänkte återge en del av vad regeringen har anfört i sina anvisningar till överbefälhavaren, formulerade i mars i år. I ett avsnitt betitlat "Sveriges säkerhetspolitiska miljö" är det intressant att kunna läsa att man tecknar sovjetiska prioriteringar i Baltikum på ett oomskrivet sätt som man kanske inte har gjort tidigare. Således skriver regeringen inledningsvis att den sovjetiska centralmaktens ingripande mot frihetssträvandena i Baltikum visar att ambitionerna att hålla samman unionen prioriteras framför målet att skapa öppna och demokratiska förhållanden. Om än försvagad av en inre upplösning och en djupgående ekonomisk kris kommer stormakten även i framtiden att förfoga över en mycket stor militär potential.

Efter att ha erinrat om denna del av Europas fortsatta strategiska betydelse för både USA och Sovjetunionen framhåller regeringen att redan geografiska förhållanden leder till att såväl Sverige som Finland framstår som viktiga skyddsområden för vitala civila och militära centra. Allt talar för att regionen under lång tid framöver kommer att ha kvar sin strategiska betydelse, säger regeringen, och detta oavsett om SSSR finns kvar i sin nuvarande form.

Förändringar i Centraleuropa påverkar i långt mindre grad nordflanken. ESK-besluten påverkar varken stormakternas luft- eller sjötransportkapacitet, dvs. möjligheten att snabbt komma till ett utgångsläge för ett anfall. Men som en följd av förlusten av den säkerhetspolitiska kontrollen i just Centraleuropa kommer de sovjetiska defensiva intressena i vårt Östersjöområde att förstärkas, manar regeringen. Totalförsvarets planering skall därför utgå ifrån angriparens syfte att utnyttja Sverige som genomgångs- och basområde främst för flygstridskrafter och för framskjuten luftbevakning. Detta betyder att ockupation av svenska landsdelar kan bli nödvändiga för en angripare.

Sammantaget gör regeringens säkerhetspolitiska bedömning som jag tagit några axplock ur ett stramt och välbalanserat intryck. Det kan vi skriva under på. Hur besviken blir man då inte när det gäller att dra konsekvenser av de gjorda deklarationerna. Då saknas logiken. Regeringens envisa fasthållande vid oförändrad ekonomi är inte den logiska slutsats man skall dra av

de gjorda konstaterandena. Lika litet drar statssekreteraren Jan Nygren en acceptabel slutsats då han i Svenska Dagbladet den 4 mars i år – om tidningen nu har tolkat honom rätt – drog slutsatsen att invasionsförsvaret skall skrotas. Det är inte i linje med regeringens nyss redogjorda deklarationer.

Ett försvarsbeslut som skänker stabil säkerhetspolitisk miljö för Sverige kan inte byggas upp på inkonsekvens i de grundläggande värderingarna. Detta är en av de avgörande anledningarna till att vi inte nu har ett förslag till långsiktigt försvarsbeslut på riksdagens bord.

Herr talman! Jag har i det föregående otvetydigt låtit förstå hur otillfredsställande svenskt totalförsvär tillgodoses med oförändrad ekonomi. Jag är säker på att det här i debatten kommer att göras gällande att i avspänningens tecken är oförändrad ekonomi bra och att det vid i en internationell jämförelse t.o.m. är mycket bra.

Till det vill jag bara säga att jämförelsen haltar. Länder omkring oss har under den tid som vi har urholkat vårt försvar med oförändrad ekonomi i mycket hög grad höjt sin ekonomiska status för försvaret och därmed förstärkt sina försvarsmakter. Det är från den högre nivån man nu gör halt eller t.o.m. minskar, dock ej i Finland.

Som ett mått på hur otillräcklig en oförändrad ekonomi verkligen är vill jag något belysa ett begrepp som sedan något år tillbaka finns i försvarsbatten och som jag tror uppfanns i den avsommade försvarskommittén. Jag tänker på begreppet kärnmodellen, som lanserades därför att det med oförändrade ekonomiska medel inte på längre sikt går att bibehålla det nuvarande försvarets numerär. Kärnmodellen står då för att man, applicerad på arméns brigader, säger sig endast ha medel för att underhålla halva antalet brigader. Halva antalet brigader utgör då prioriterade brigader som också underhålls och kanske t.o.m. om möjligt förnyas, medan andra halvan brigader, s.k. oprioriterade brigader, helt enkelt inte tillförs någonting. Det är lätt att förstå att denna modell för brigadunderhållet är kostnadseffektiv då man endast underhåller hälften. Det borde dock vara lika lätt att förstå att de inte underhållna brigaderna efter 5–8 år på lika goda grunder som de för ett och ett halvt år sedan utmönstrade IB 66-brigaderna är klara för att tas ur krigsorganisationen.

Min bestämda uppfattning är följaktligen att kärnmodellen endast är ett förfinat instrument för att i accelererande takt då och då halvera svensk försvarskraft. Ingen kan övertyga mig om motsatsen. Tanken på kärnmodellen är falsk varubeteckning och måste behandlas därefter.

Regeringens handfallenhet inför försvarsproblematiken rymmer andra skrämmande interiörer. I avsaknad av ett långsiktigt försvarsbeslut har en låt-gå-situation tillåtits bli handlingsmönster. Hela totalförsvaret lider av detta. Sannolikt har materielindustrin, som är så beroende av långsiktiga beslut och värderingar, blivit mest lidande i denna långbänksdragning. De oförändrade och alltför låga anslagen har medfört att planerade materielbeställningar har endera reducerats, senarelagts eller rent av avbeställts.

Denna behandling av den del av vårt totalförsvär som dessutom utgör det starkaste inslaget i vår neutralitetspolitiska profil är oförsvarbar. Regeringens ansvar för detta är självfallet tungt.

Ett inslag i debatten om materielförsörjningen som är särskilt anmärk-

ningsvärt är att regeringen på grund av bekymmer inom materielindustrin känt sig tvingad gå in med beställningar som man sedan inte finansierat. Försvarsmakten har således tillförts Haubits 77 och Ubåt 90 med sådant förfarande.

Bortsett från det moraliskt förkastliga i detta beteende innebär förfarandet i praktiken att redan hårt bantade försvarsbudgetar för de olika vapenslagen ytterligare pressas av nya kostnader. Det har gått så långt att överbefälhavaren tvingats tacka nej till värdefulla och planerade nytillskott, t.ex. Ubåt 90 och Haubits -77, därför att det inte har funnits medel. Det är nytillskott som i och för sig behövs, men som inte kan finansieras. Likväl hävdar regeringen att kostnaden skall pressas in i befintlig ekonomisk ram.

I en totalt sett över hela den militära verksamheten mycket pressad ekonomisk situation torde just nu marinens budget genom den årsbudgeterade kostnaden, som inte är särskilt stor – ca 350 milj.kr. vara den vapengren som svårast sargas av detta tilltag.

Herr talman! De konsekvenser som detta tillsammans med vissa andra tillkommande kostnader får för kanske framför allt marinens budget är oacceptabla. De överläggningar vi har haft i utskottet för att om möjligt nå enighet för att inte utsätta framför allt marinens budget för detta har inte lett till några lösningar. Jag ser inte nu någon annan utväg än att utbe mig om att de borgerliga partierna vid en eventuell borgerlig valseger i höst utlovar att lyfta av regeringens obetalda räkningar. Man kan tala om det dukade bordet. Men försvaret kan inte ha bordet dukat på detta sätt. Vi får röja av det, vi får göra rent, vi får rätta till det. Det skulle kännas skönt – inte för mig, utan i första hand för marinchefen – om en sådan avisering kunde göras.

En viljeyttring i denna riktning här i dagens debatt skulle, utöver att vara en ytterligare substantiell tillgång utöver vad som anförts i den gemensamma borgerliga reservationen 1, naturligtvis också ge marinchefen viss tillförsikt inför hösten. Samtidigt skulle en del av de extraordinära åtgärder som chefen för marinen i brev redovisat för utskottet kunna undvikas. Detta är angeläget dels för den verksamhet det handlar om, dels för handlingsfriheten inför ett kommande försvarsbeslut.

Jag antydde nyss, herr talman, att de tre borgerliga partierna har en gemensam reservation, reservation nr 1. Vi ger där gemensamt uttryck för den oro vi känner för den långsiktiga utvecklingen inom försvarsmakten. Vi gör det på den gemensamma grund vi har i det förhållandet att vi alla tre, i och för sig med olika inriktning, finner att oförändrad ekonomi är otillräcklig.

Herr talman! Tiden med låt-gå-politik inom försvaret måste vara förbi. Vi måste åter till en ordning där omgivningsanalys och en klart uttalad målsättning med det svenska försvaret blir vägledande för vilken krigsorganisation vi behöver för att i varje tänkbar situation hävda den svenska befolkningens integritet och nationella oberoende. Härav följer att behovet av fredsorganisationens förband och skolor ger sig självt. Vi kan inte som nu fortsätta att lägga ned eller flytta förband tämligen oplanerat utan att veta varför och utan att berätta det för dem det gäller. Vi skulle på sin höjd kunna säga att vi vet varför vi gör det om ungefär ett år, därför att då har vi tagit ställning till krigsorganisationen. Det är därför viktigt att vi återgår till en ordning i försvarsfrågor där saker och ting kommer till uttryck i rätt ordning.

Herr talman! Sveriges försvar och svensk materielindustri behöver besked. Vi moderater anser att beskeden måste bestå av såväl ökade medel som organisatoriska förändringar. Vi kommer att göra allt som står i vår makt för att beskeden skall komma redan om ett år.

Anf. 3 KERSTIN EKMÄN (fp):

Herr talman! Egentligen är sakernas tillstånd bedrövligt och oroande – bedrövligt för att vi inte har kunnat arbeta oss fram till ett försvarsbeslut denna vår och

oroande när man funderar över möjligheterna till ett beslut nästa vår.

Både uppskovet och risken för ytterligare förseningar är ytterst allvarliga såväl för vår trovärdighet som för försvarets framtid, och inte minst för de försvarsanställda.

För att först uppehålla mig en stund vid behandlingsfrågor och tid för försvarsbeslut vill jag säga att vi, i folkpartiet liberalerna, anser att bekymren började då försvarsministern föll för locktonerna från överbefälhavaren och Carl Bildt, som ju förordade att försvarsbeslutet skulle tidigareläggas ett år.

Ett av motiven i den argumentering som fördes var att hela försvarsmakten måste behandlas i ett svep och att armébeslutet inte kunde fattas separat. Försvarsministern borde, lika väl som vi med rätta gjorde, ha kunnat hävda att beslutet om armén var en rest från 1987 års försvarsbeslut. Beslutet om armén kom ju sedan också att fattas separat, dock efter det att den nya försvarskommittén förberett ärendet.

Det kan tyckas onödigt att uppehålla sig vid det som varit. Men det är inte utan betydelse när man diskuterar framtiden och de åtgärder som skall vidtas för att skapa förståelse för de beslut som måste fattas, så att åtminstone en del av vår försvarsmakt bibehålls.

Huruvida försvarsministern var inblandad i beslutet, i den socialdemokratiska gruppen, om att lägga ner försvarskommittén kan jag inte uttala mig om. Men även detta beslut var olyckligt och kommer att tynga det fortsatta arbetet med att förbereda det försvarsbeslut som i alla fall teoretiskt skall fattas nästa vår.

Just senareläggning och metoden att förpassa frågor till utredningar gör det omöjligt att nu fatta beslut. Även detta är till förfång för utvecklingen i försvarsmakten.

En uppgift fullbordade dock försvarskommittén. Den utvärderade den säkerhetspolitiska utvecklingen i vår omvärld. Detta betänkande ställde sig de fem partier bakom som då fanns representerade i kommittén, och enligt vår uppfattning är den lägesbild som där tecknades fortfarande aktuell. Givetvis måste en uppdatering göras med tanke på slutarbetet inför nästa försvarsbeslut.

Den positiva utvecklingen i Centraleuropa kvarstår, liksom dialogen mellan stormakterna. Likaså kvarstår de viktiga strategiska och militärgeografiska motsättningarna mellan USA och Sovjetunionen. Vårt närområde berörs dels genom kärnvapensituationen, där Sovjetunionens starka beroende av Murmanskområdet kvarstår, dels genom att Baltikum och Östersjöområdet fått ökad betydelse som skyddszon för det ryska kärnlandet genom Warszawapaktens upplösning.

Förutsättningarna för den marginaldoktrin på vilken vi byggt vår uppfattning om vårt totalförsvars utformning har ändrats genom de militärgeografiska förändringarna på kontinenten.

Några övertygande argument för att vi skulle frångå vår i politisk enighet grundlagda politik om nödvändigheten av ett starkt svenskt försvar finns inte i dag.

Även om utvecklingen i vår omvärld inte har varit föremål för några drastiska förändringar sedan det säkerhetspolitiska betänkandet justerades har en för vårt totalförsvär viktig händelse ägt rum, nämligen Gulfkriget. Det är helt otänkbart att erfarenheterna från detta krig inte skulle finnas med i förberedelsearbetet inför nästa försvarsbeslut. Visserligen kan man mistänka att alla åsikter om nödvändiga satsningar kan finna stöd vid en utvärdering, men erfarenheterna måste utnyttjas.

Redan utan alltför inträngande studier kan det konstateras att betydelsen av ett heltäckande luftförsvar slogs fast – just ordet heltäckande är viktigt att poängtera. Vi har i trängda ekonomiska situationer en benägenhet att i samband med vår planering vara tillfreds med ensidiga satsningar på bekostnad av helheten. Detta kan visa sig ödesdigert, om funktionerna skall användas.

Vi väntar nu på ÖBs svar beträffande de planeringsanvisningar som lämnades av regeringen i början av året. En av de förändringar som regeringen då gjorde var att man skulle utgå från ändrade mål för totalförsvaret. Detta är i och för sig anmärkningsvärt, eftersom riksdagen tidigare har lagt fast de gällande målen, senast i samband med 1987 års försvarsbeslut.

En av förklaringarna när det gäller tillvägagångssättet var givetvis att ÖB uttalat sig oförmögen att uppfylla gällande mål på den ekonomiska nivå som regeringen lade som grund för planeringen. I ett säryrkande i försvarsberedningen har folkpartiet liberalerna, tillsammans med moderata samlingspartiet och centerpartiet, framfört att man önskar belysa en sammansättning av försvarskrafterna med utgångspunkt i gällande mål.

Vi kan här i dag inte diskutera framtiden utifrån svaren beträffande dessa planeringsanvisningar, men en principdiskussion är möjlig.

Utgångspunkten för diskussioner och ställningstaganden om arméns framtida struktur måste vara en realistisk syn på kvaliteten i förbanden. Vi i folkpartiet liberalerna har under många år påpekat att den materiella standarden måste höjas, och det är vår förhoppning att även andra partier nu skall ha kommit till insikt om att kvalitet måste prioriteras före kvantitet.

Vi har, i konsekvens med våra tidigare förslag, begärt att överbefälhavaren skall belysa ett alternativ, där en påtaglig modernisering genomförs på ungefär hälften av brigaderna före år 2000 samt att handlingsfrihet bibehålls att vid nästa försvarsbeslut (1996) utöka moderniseringsarbetet.

En förutsättning för att detta skall vara genomförbart är med säkerhet att fredsorganisationen bantas och att underhållet av äldre materiel begränsas. De krav på förstärkningar kvarstår som vi förordade inför 1987 års försvarsbeslut och som det fattades beslut om, nämligen sjukvårdstransporthelikoptrar och kvalificerat luftvärn. Medlen som anslogs kom nämligen att användas till drift när det gäller dagens arméorganisation i stället för till materielinköp.

Vi anser alltså att den utvecklingslinje som vi har förordat och som vi vill ha belyst överensstämmer med de försvarspolitiska målen. Om det visar sig svårt att realisera denna handlingsfrihetsmodell måste kvaliteten sättas före numerären i det fortsatta arbetet. Vi kan under inga omständigheter fortsätta med den urgröpning av kvaliteten som har fortgått under alltför lång tid.

Även för marinstridskrafterna bör i huvudsak arbetet med den inriktning som lades fast i 1987 års försvarsbeslut fullföljas. Utvecklingen av ubåtssystemet och anskaffningen av amfibieförband är ett resultat av de beslut som då fattades. Man bör dock allvarligt överväga om inte problem med den fördyring som det nya ubåtssystemet drabbats av skall lösas genom att medel tillförs.

Folkpartiet liberalerna kan naturligtvis med tillfredsställelse notera sjösättningen för en månad sedan av Smyge, den testtrigg/det försöksfartyg som vi tog initiativ till 1987. Erfarenheterna från detta arbete bör ge resultat vid utformningen av kommande generationer ytstridsfartyg – ytstridsfartyg som kommer att anpassas för minjakt, minering, bevakning, ubåtsskydd och attack.

De beslut som fattats om inriktningen mot anskaffning av fyra tunga kustrobotbatterier har inte kunnat fullföljas. Med den förändring av överskeppningskapaciteten i Östersjöområdet som skett kan en lägre ambitionsnivå godtas. Men enligt vår mening finns det vägande skäl att anskaffa en kustrobotenhet för placering på Gotland. Vi har också förutsatt att det, mot flyganfall väl skyddade, fasta kustartilleriet i de viktigaste områdena skall vidareutvecklas.

Marinens helikopterförbands placering har aktualiserats, främst genom kopplingen till genomförandet av beslutet om Tullinge och skrivningarna i propositionen om att en modernisering av helikopterbasen på Säve skulle anstå.

Även om inga förslag ännu har framlagts, är det en helt oacceptabel tanke att tillgången på helikoptrar i Västerhavet skulle upphöra. Frågan om helikopterkapacitet är inte enbart en försvarsfråga. Vi kan inom ramen för det sambruk vi alla strävar efter för att till fullo utnyttja våra samlade resurser inte godta att den civila räddningstjänsten i Västerhavet helt skulle hänvisas till norsk och dansk helikopterinsats. Vi får inte fatta felaktiga beslut i vår strävan att maximalt utnyttja en anläggning.

Erfarenheterna från Gulfkriget ger, som jag tidigare nämnt, klara bevis för nödvändigheten av ett bra luftförsvar. De uppgifter som nu finns om fortskridandet i JAS-projektet inger förhoppningar om att satsningen på ett koncept med ett mindre plan som mer ekonomiskt kan lösa uppgifterna var riktig. Med tanke på den ökade livslängd som både Draken och Viggensystemen nu har bör man så långt möjligt, med hänsyn till industrins möjligheter, förlänga leveranstiden av de nya planen.

Det är dock angeläget att påtala att vår luftförsvarsförmåga inte enbart kan lösas genom de flygstridskrafter vi disponerar, inkl. JAS, utan det fordras även en förnyelse av vårt luftvärn.

Det är här inte bara den samlade effekten av systemen som är ett måste

utan det måste också vid planeringen tas hänsyn till möjligheten att skydda våra baser och anläggningar.

Herr talman! Jag har tidigare påtalat de bekymmer som skapats genom att försvarsbeslutet skjutits framåt i tiden. I vissa avseenden hade dock en handlingskraftig regering kunnat lösa åtminstone en del av de frågor som i stort är färdigberedda och där majoritet finns i denna kammare för beslut. Så har ingalunda skett, och det är att beklaga.

En sådan fråga berör det militära ledningssystemet. Vi i folkpartiet liberalerna anser att såväl de militärgeografiska förändringarna i vårt närområde liksom de svenska krigsförbandens antal och karaktär måste ligga till grund för hur vi utformar det militära ledningssystemet. Vi har fört fram förslaget att antalet militärområden bör minskas. Det troligen realistiska och mest ändamålsenliga är enligt vår mening en tremilölösning. Vi välkomnar i och för sig den föreslagna ledningsutredning som regeringen vill tillsätta, men vi kan inte förstå varför man inte redan nu kan fatta beslut om sammanslagning av västra och södra militärområdena. Alla besparingar måste tillvaratas, och denna fråga har förvisso tidigare belysts. Att lösa stötostenen med civilområdesorganisationen bör kunna klaras separat.

Vi i folkpartiet liberalerna har under en lång följd av år drivit frågan om direktrekrytering av värnpliktiga för utbildning inom civilförsvaret. Behovet av utbildad, ung personal för placering inom befolkningsskyddet är angeläget. Vi hade kommit en god bit på väg genom att allt fler av riksdagens partier anslöt sig till tanken och fattade beslut om en försöksverksamhet.

Nu stoppas detta genom att regeringen vill uppskjuta principbeslutet i avvaktan på resultatet av utredningen om försvarets personalbehov. Eftersom det inte finns något realistiskt alternativ till att utbilda värnpliktiga direkt till civilförsvaret för att få en bra organisation, kan vi inte förstå varför man inte nu kan fatta beslut och påbörja försöksverksamheten.

Just frågan om värnpliktssystemet kommer att belysas i nämnda utredning. Vi i folkpartiet liberalerna välkomnar att man får en ordentlig genomlysning av våra pliktlagar. Vi har vid många tillfällen i denna kammare framfört att dagens system borde omprövas. I det samhälle som vi har skapat är hela svenska folket delaktigt på alla samhällsområden – så kommer också att bli fallet i händelse av ofred. Problemet är då bara att en stor del av befolkningen inte har fått information och utbildning för att klara de uppgifter som man blir satt att lösa. Tyvärr kommer inte regeringen genom begränsningar i direktiven att utgå från det faktum att man om man vill ha en helt rationell lösning för att lösa personalbehovet, måste utgå från såväl den manliga som den kvinnliga befolkningen. Vår önskan är alltså att den utredning, som skall belysa samtliga pliktlagar borde utgå från tanken på en totalförsvarsplikt.

Folkpartiet liberalerna anser att värnplikten som plikttag skall ge möjlighet att utbilda personal för krigsorganisationen. Vi har länge hävdats att man då skall ta vara på den enskildes egenskaper och utbildning. Vi måste också sträva efter att utbildningen blir så effektiv som möjligt och att den svarar mot utbildningsmålet. Man måste vara öppen för att utbildningstidens längd kan variera. Vi har därför tillstyrkt överbefälhavarens önskan att inleda försöksverksamhet med kortare grundutbildning för värnpliktiga som ges bevakningsuppgifter. Den utbildningstid som erfordras skall vara gränsät-

tande. På samma sätt ser vi med oro på uppgifterna om att dagens 7,5 månader inte är tillräckligt för de värnpliktiga som ingår i brigaderna. Om så är fallet, bör utbildningstiden ökas.

Det måste också vara ett krav att den värnpliktige efter utbildningens slutförande skall placeras i krigsorganisationen. Med en krympande krigsorganisation följer därför att antalet värnpliktiga som behöver genomgå utbildning minskar. Vad som därför måste belysas i den kommande utredningen är hur uttagningssystemet med dessa utgångspunkter skall utformas. Detta skall också kopplas till besluten om vår framtida fredsorganisation. Vi som politiker måste alltså komplettera överbefälshavarens rent militära bedömning med vårt ansvar att bibehålla försvarsmedvetandet i varje del av vårt land och möjligheten att utbilda förband som kan lösa uppgifter i olika delar av landet. Även värnpliktssociala hänsyn måste tas.

Inför nästa försvarsbeslut är det avgörande för den fortsatta utvecklingen att beslut fattas om ett väl fungerande ekonomisystem och förbandsproduktionens framtida utformning. Man måste inom försvaret, precis som inom andra samhällssektorer, avmonopolisera för att förbättra den interna konkurrensen.

Herr talman! Innan jag lämnar dagens betänkande vill jag yrka bifall till reservationerna 1, 8, 11 och 65.

För att till sist bli mer personlig vill jag, eftersom det är sista gången jag som ledamot deltar i en debatt om vårt svenska försvar, blicka såväl bakåt som framåt.

Under de år jag här i riksdagen ägnat mig åt försvarspolitik och utvecklingen av vårt svenska försvar, har jag blivit övertygad om att man måste arbeta långsiktigt och inte falla för snabba impulser.

Jag tror att den känslan grundades redan när jag som frivilligförsvare hjälpte till med försvarsinformation under 70-talet.

Detta är väl så betydelsefullt i dag, när röster höjs om att förändringarna i världen radikalt skulle minska betydelsen av hur vi utvecklar vårt svenska försvar. I det korta perspektivet, och som ett inlägg i EG-debatten, anser jag att förtroendet för vår förmåga att försvara vårt land är av stor betydelse även vid det förhandlingsbordet.

Jag är medveten om att min värderade kollega Roland Brännström, som har fler än mina tolv riksdagsår att se tillbaka på när han nu också lämnar riksdagen, har större erfarenhet. Men under de år jag har haft förmånen att samarbeta med honom har det känts som om vi haft samma grundinställning när det gäller det svenska försvaret.

Detta gäller förövrigt alla er, kära kolleger i försvarsutskottet, som alla bidragit till att utskottsarbetet varit stimulerande och intressant.

Därför ett varmt tack till er alla. Och till er som kommer att fortsätta det betydelsefulla arbetet att forma vårt svenska försvar vill jag önska arbetsro och god fortsättning. Min tilltro till er gör att min avslutning kan gå litet mer i dur än vad de mollackord som jag anslog i början gjorde.

I detta anförande instämde Carl-Johan Wilson, Lars De Geer och Hans Lindblad (alla fp).

Prot. 1990/91:114
17 maj 1991

*Verksamhet och
anslag inom
totalförsvaret
1991/92*

Anf. 4 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c):

Herr talman! När vi för drygt ett år sedan debatterade försvaret här i kam-maren, trodde alla aktörer att det nästa år skulle fattas ett nytt femårigt för-svarsbeslut. Så blev inte fallet. I stället fattar vi i dag ett beslut som skall ge någon form av handlingsfrihet i ytterligare ett år framåt.

Regeringen och försvarsminister Roine Carlsson har inte haft kraften och orken att föra en stabil politik i försvarsfrågan. Det s.k. krispaketet från i höstas var spiken i den kista som 1988 års försvarskommitté lades ner i.

Socialdemokraternas oförmåga att handlingskraftigt ta sig an de problem som försvaret brottas med skapar stora osäkerheter ute i landet. Vilket eller vilka regementen kommer att få stryka på foten nästa gång? De anställdas situation är svår. Att ständigt gå med nedläggningshot vilande på sina axlar är en tung börda.

De olika turerna inom försvaret under senare år har ökat förvirringen. 1987 års försvarsbeslut var inte många veckor gammalt när det konstaterades att det inte höll måttet. Fu 88-kommittén hann knappast starta innan den upplöstes.

Nästa steg blev tillsättandet av 1988 års försvarskommitté med målsättning att tidigarelägga nästa försvarsbeslut med ett år, men så blev inte fallet utan den kapsejsade i höstas, och på den vägen är vi. Och nu senast bestämdes att värnplikten skall utredas.

Herr talman! Den säkerhetspolitiska situationen har i vårt närområde för-ändrats i positiv riktning under senare år. Warszawapaktens fall har resulterat i en minskad hotbild, men samtidigt kvarstår osäkerheten om den fortsatta utvecklingen i Sovjetunionen och dess republiker.

Under hela 1970-talet och den tidigare delen av 1980-talet skedde en kraf-tig upprustning i vårt närområde. Under samma tidsperiod genomförde vi i vårt land en reell nedrustning. Det är från denna utgångspunkt vår försvars-debatt skall starta.

Utvecklingen i försvarsmakten efter första världskriget med en kraftig nedrustning som resultat är ingenting att efterapa just i dag.

När andra världskriget bröt ut var vårt land i det närmaste oförberett. Många trodde att det första världskriget också skulle bli det sista kriget. Det var i den andan svensk försvarsplanering levde och som nu i dag återkommer med förnyad styrka.

Neutralitetspolitiken har med skiftande framgång hållit oss utanför de stora krigen, men eftergifterna under andra världskriget var inte av den äro-rika sorten. Men därtill var vi nödda och tvungna. I det tillstånd som försva-ret då befann sig i gavs det inte möjligheter till ett rakryggt handlande. Låt oss inte hamna i en liknande situation en gång till.

I regeringens planeringsanvisningar skall ÖB redovisa ett framtida försvar med en oförändrad ram. Alla vet att detta kommer att innebära kraftiga ned-skärningar inom alla försvarsgrenar. Tusentals officerare och civilanställda kommer att avskedas, regementen och flottiljer får stryka på foten. För-svarsindustrin är en annan gren som får problem. Inte ens på den nivå som centern, moderaterna och folkpartiet liberalerna angett som planeringsnivå går försvaret obemärkt förbi.

Herr talman! Vi har under lång tid levt på arvet inom försvarsmakten.

Gammal materiel måste någon gång förnyas. Detta är en förklaring till att det behövs mer resurser till försvaret. Under lång tid har urholkningen av försvarets kassakista pågått. Med ett givet mål från statsmaktens sida att alla värnpliktiga skall utbildas så att de kan utgöra dugliga krigsförband ges små utrymmen för rationaliseringar. Vi kan aldrig jämföra försvarets produktion av förband med t.ex. Volvos biltillverkning.

En priskompensation som är heltäckande och som ger försvaret ersättning fullt ut är en nödvändighet om vi inte medvetet vill urholka försvarsmakten.

Rapporten från den avsuttna försvarskommitténs arbetsgrupp om priskompensation borde ligga till grund för ett rättvisare system.

Herr talman! Vi från centerns sida anser att ett ekonomiskt tillskott utöver regeringens om 625 milj.kr. bör tillföras det militära försvaret nästa budgetår. Vi skapar då en bättre handlingsfrihet inför nästa försvarsbeslut.

Att i det närmaste helt upphöra med repetitionsutbildningen under nästa budgetår bedömer vi vara ohållbart. Det ger en bristande trovärdighet åt vår försvarsförmåga. Ett krigsförband som inte övas och samtränas med andra förband får en lägre kvalitet.

Vi föreslår därför att ytterligare 300 milj.kr. anvisas för repetitionsutbildningen.

Även på försvarsmaterielsidan bör en förstärkning ske. Handlingsfriheten kräver detta. Vi vill förstärka den delen med 275 milj.kr.

Regeringen har under det gångna året gjort vissa beställningar av kostnadskrävande slag som saknar täckning inom försvarsramen. Haubits 77 B var en sådan post. Andra planerade beställningar har fått skjutas på framtiden. Samma mönster går igen när det gäller U-båt 90. Återigen skall en tung investering belasta en oförändrad ram. De hål som kommer att uppstå genom denna lättsinniga politik är alltför stora.

Från centerns sida har vi en klar uppfattning att medel för både Haubits 77 B och U-båt 90 måste tillföras försvaret i 1992 års försvarsbeslut. Vi har ett sådant yrkande, men det har av misstag hamnat i reservation 37, där det står: "inriktningen av marinstridskrafterna med hänsyn till utgiftsramen".

Vårt yrkande går ut på att finansieringen skall ske i nästa försvarsbeslut, och det påverkar därför inte budgetramen 1991/92.

Arne Andersson i Ljung tog upp just denna fråga och vädjande om enighet från oppositionen angående finansieringen av U-båt 90. För oss i centern är det inte svårt, eftersom vi redan har gjort ett klart ställningstagande i denna finansieringsfråga.

Herr talman! Läget inom totalförsvaret är för dagen inte det bästa. Handlingsförlamningen från regeringens sida har inte skapat det allra friskaste humöret. Men än är det inte för sent. Det finns de som vill få i gång Sverige och därmed även ge totalförsvaret de nödvändiga resurserna. Centern är ett av de partierna.

Anf. 5 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till reservationerna 13, 19 och 70 i betänkandet.

De som tidigare har talat här har till en del uppehållit sig vid det inställda försvarsbeslutet och regeringens ansvar för att det inte blir något beslut nu

och för att denna debatt förs i ett slags vakuum. Alla säger att detta är ett mellanår för försvaret.

Det är naturligtvis riktigt att regeringen liksom alla andra krafter i ett samhälle har ett ansvar. Men jag vill nog påstå att det inte är på grund av försumligheter eller ovilja från regeringens sida att man inte kom fram till en lösning. Så har jag definitivt inte uppfattat det. Detta erkännande kan man väl kosta på sig i detta sammanhang.

Att tala om handlingsförlamning och att man inte har haft kraft och ork kan naturligtvis bara bli meningsfullt om man sätter det i relation till något, och då naturligtvis till vilken ställning försvarsfrågan över huvud taget har i svensk samhällsdebatt. Vilken ställning försvaret har kan bara förstås utifrån hur omvärlden ser ut, hur den har förändrats och vilken form folkets uttryckta vilja får.

Jag fäste mig vid en sak som Ingvar Karlsson i Bengtsfors sade med utgångspunkt i det förbättrade säkerhetspolitiska läget. Men samtidigt betonade han att det råder osäkerhet. Javisst, det är alla överens om. En sak är att analysera omvärlden och dra vissa slutsatser av det. En annan sak är att formulera vad man vill.

Det är helt klart att de borgerliga partierna vill ha ett starkare eller åtminstone ett icke försvagat försvar i förhållande till dagens läge. Och då tänker jag på det militära försvaret, eftersom det är huvudintresset i dag. Den åsikten har naturligtvis sin grund i vilka intressen man företräder som parti i ett samhälle som ju inte är sprunget ur gårdagens situation eller dagens utan har en lång och djup tradition. Här har partierna olika roller. Till dessa roller hör naturligtvis att driva vissa frågor på väljarnas uppdrag. Jag erinrar mig en radiointervju för ganska många år sedan med före högerledaren Gunnar Heckscher. Han påstod att hans avgörande för att ansluta sig till sitt parti vid den tidpunkten var partiets inställning i försvarsfrågan. I annat fall, menade han, kunde han lika gärna ha varit socialdemokrat. För mig är det ett förvånansvärt uttalande, men det belyser vilka krafter som är i rörelse och vilka roller partierna har att spela.

Vänsterpartiet har naturligtvis också en roll. Vi företräder den del av svenska opinionen som ifrågasätter det militära försvaret och som vill minska dess betydelse. Det får naturligtvis konsekvenser för hur vi betraktar de andra partiernas agerande. Det är alltså fråga om att liksom på politikens övriga områden acceptera att det finns en spännvidd. Vi har vant oss vid att i en sak som gäller rikets fortbestånd, för att uttrycka det högtidligt, skall vi vara eniga. Risken för angrepp utifrån är ett mycket allvarligt hot mot rikets fortbestånd – det är inget tvivel om saken. Men det är inte konstigt om det inom detta område skulle finnas olika uppfattningar, liksom vi har olika uppfattningar om vilken utbildning vi skall ge för våra barn, hur vi skall ta hand om våra sjuka och vårda våra gamla. Det ligger inget suspekt i detta. Den som inte ställer upp för det absolut säkraste när det gäller militärt försvar, den i varje läge, låt oss kalla det, högsta nivån skall för den skull inte beskylas för att inte ta ett ansvar. Det är återigen en följd av hur vi betraktar omvärlden och vad vi vill göra.

För vänsterpartiets del är slutmålet en värld utan vapen. Förmodligen säger alla att det här vore någonting som alla ställer upp för. Men för det mesta

verkar det vara någonting som är – låt oss göra en liknelse – som den kristna kärlekstanken. Det är vackert i och för sig, men det är minsann inte någonting att bygga praktisk politik på. Även här kan vi skilja oss åt. När jag nu påstår att vänsterpartiets politik syftar till en värld utan vapen, måste det naturligtvis få konsekvenser för hur vi betraktar svenskt militärt försvar i dag. Hur skall vi kunna medverka i en process som över huvud taget gör att en sådan tanke blir möjlig, gör att vi åtminstone kan komma i gång med en utveckling i den riktningen? Ett sådant ställningstagande får givetvis konsekvenser. Det innebär också i någon mening risker, eftersom få av oss tror att människan i grunden har förändrats, i varje fall inte under det allra senaste året. Vi är alla väl medvetna om att vi styrs av känslor, förmåga till logiskt tänkande och det som driver våra handlingar, alltifrån adrenalin och andra hormoner till övriga, låt oss kalla dem, mer mätbara komponenter i vår omgivning. Det finns ingen anledning att anta att vi här i Sverige i dag skulle besitta något slags högre molarisk halt än man gjorde under antiken eller när som helst under den del av mänsklighetens historiska utveckling som vi kan beskriva någorlunda säkert. Men denna synpunkt innebär naturligtvis ett ställningstagande, som i sin tur innebär att man tar konsekvenser av uppfattningen att vi skall ha en värld utan vapen. I någon mening innebär det också givetvis risker. Det som skiljer när det gäller denna spännvidd är om man är villig att ta dessa risker för att nå ett mer långsiktigt och bättre mål.

Hur skall nu försvarsbeslutet ses i belysningen av detta? Det är givetvis att acceptera den praktiska politikens svårigheter. Det finns i varje läge en önskan att uppnå enighet. Det som bekymrar oss som sysslar med försvarspolitik – Kerstin Ekman var inne på detta – är hur den politiska situationen ser ut efter valet. Vem skall ta hand om denna fråga efter mellanåret, efter den här debatten som inte hetsar upp särskilt många? En trolig utveckling kan mycket väl vara att spännvidden efter valet snarast är större än den är i dag. Vi får alltså leva med den situationen och vänja oss vid tanken att den tiden kanske är förbi då vi hade en relativ enig uppfattning om hur svenskt militärt försvar bör utformas.

Den utveckling som vi har haft i vårt närområde innebär ju till stor del att den militära kapacitet som vi har haft tidigare i stort sett bör kvarstå, men det finns ändå vissa förhållanden som gör att man kan tala om en kvalitativ förändring. Vi räknar inte med att vi skall utsättas för kustinvasion t.ex. över Östersjön. Jag tror att det är få i denna sal som över huvud taget betraktar det som sannolikt. Det bör naturligtvis få konsekvenser t.ex. för vår syn på behovet av pansarbrigader i södra Sverige. Det är ett exempel där vi menar att utvecklingen i vår närhet medverkar till att vi kan förändra den militära organisationen och gör det möjligt att sänka kostnaderna. Det är givetvis i denna ordning ett ställningstagande måste göras. Det finns i och för sig andra modeller. Man kan fastställa en viss andel av bruttonationalprodukten och säga att detta skall det militära försvaret få alldeles oberoende av hur det ser ut omkring oss. Det är förmodligen praktiskt hanterbart och ändamålsenligt men knappast en frukt av ett resonemang om behov som grundar sig på förnuft och analys.

I det stycket kan vi säga att hur vi än mäter det svenska militära försvarets styrka har det minskat, det har skett en faktisk nedrustning. Från vårt partis

synpunkt är det en helt riktig utveckling. Den militära andelen av bruttonationalprodukten har minskat, andelen av statens budget har minskat men vi vill minska den ytterligare. Då kan man säga att det är propagandistiskt att göra det. Det är ett i vissa kretsar populärt beslut. Javisst, men det kan också betraktas som ett förnuftigt förslag, med utgångspunkt i de värderingar som jag har redovisat här tidigare.

När vi säger att vi vill minska det svenska militära försvarets ekonomi med 10 % under det här budgetåret medför det naturligtvis mycket dramatiska ingrepp. Det är ingen lätt uppgift. Förmodligen är det på gränsen till vad man kan åstadkomma, om inte organisationen skall lamslås helt och hållet och enbart ha att göra med sin egen minskning. Det är möjligt att det kan finnas andra slutsatser av det, men jag tror att det mycket väl kan förhålla sig så. En kritiker kan också säga att 10 % är en lättförståelig och lättuppfattad siffra och av den anledningen lämplig att välja. Jag kan inte bortse från att så är fallet. Politiken är fylld av den typen av s.k. symbolsiffror, symbolområden. Vår symbolsiffra för det svenska försvaret är en minskning med 10 %.

Värnpliktssystemet kommer att utredas. Det har i och för sig vi som sysslar med försvarspolitik haft önskemål om och känt till ett bra tag. Men i dag presenteras det som en nyhet i massmedia. Det är naturligtvis alldeles uppenbart att konsekvensen för oss som vill ha en minskning av den militära organisationen blir att en allmän värnplikt för alla män kommer att utgöra en alltmer omöjlig konstruktion. Det kan man naturligtvis lösa med olika medel. Man kan acceptera att begreppet tas bort. Vi skall inte tala om allmän värnplikt. Man kan tala om allmän värnplikt i teorin men inte genomföra den i praktiken, ungefär som man gör i Danmark. Man kan ha ett system där de som vill ingå i en militär organisation har möjligheter att göra det, andra slipper. Man kan ha lottningssystem. Det lär som sagt bli tillfälle att debattera detta när utredningen kommer i gång.

Det är viktigt att synen på det militära försvaret som en hela folkets angelägenhet lever kvar. Den åsikten tror jag i alla fall är gemensam för oss allihop. Det är definitivt en förutsättning för att vi skall behålla "det kollektiva ansvaret för dödandet". Det skall inte vara möjligt att utpeka någon viss grupp som står för samhällets våld. Jag tror att det är utomordentligt viktigt. Det är närmast en fråga av filosofisk karaktär, men det är en princip som jag tycker att ett demokratiskt samhälle inte har råd att slänga över bord.

Jag började med att säga att alla påstår att det här försvarsbeslutet innebär ett mellanår. Man kan också säga, som en del har gjort, att förhållandet att det är så är ett uttryck för vanmakt. Man kan säga att det är ett uttryck för en faktisk politisk situation. Man kan säga att det råder vanmakt på en mängd andra områden inom politiken. Det här belyser naturligtvis det faktum att ingen påstår att demokrati är enkelt. Ingen påstår att demokrati är ett sätt att på ett effektivt sätt nå fram till beslut. Men det är ett sätt att nå fram till ett beslut som majoriteten till nöds kan acceptera.

Det skulle naturligtvis vid ett annat tillfälle än en dag som denna, när förströddheten och likgiltigheten är den etikett som nästan alla använder i avvaktan på det som skall komma, vara angeläget att fundera kring mer principiella frågor. Men jag tycker att vi måste ha den delen i åtanke hela tiden.

Militärt försvar handlar inte om regionalpolitik, om budget eller om industrins sysselsättning i första hand. Det är konsekvenser som vi kan betrakta i ett senare skede. Det är naturligtvis nödvändiga konsekvenser. För mig som norrlänning är det naturligtvis en väldig skillnad mellan att förband i Väster-norrland läggs ned och att man tar bort motsvarande arbetstillfällen i andra delar av landet. Behovet är naturligtvis vida större i de glest befolkade delarna av landet. Det är någonting som vi lär få debattera ytterligare framöver. I dag är det inte läge för det.

Herr talman! Jag yrkar än en gång bifall till reservationerna 13, 19 och 70.

Med anledning av det som i övrigt har sagts om intresset för den här debatten i dag, skulle man kunna säga att det finns fler saker som vi har haft med i förberedelserna för det här betänkandet, vilka vore värda att belysa vidare. Men jag avstår av de skäl som jag angett.

Anf. 6 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! I detta joviala och, som Jan Jennehag själv sade, smått filosofiska inlägg finns en ny riktning som vi inte är riktigt säkra på att vi känner igen. Jag ifrågasätter inte att det är vänsterpartiets. Men jag tycker ändå att det är värt att notera att vänsterpartiets mål är en värld utan vapen.

Det är möjligt att intressegemenskaperna i världskommunismens upplösning har gått så pass långt att det finns behov av att så här kraftigt markera avstånd från kommunistiska regimer runt om i världen. Det är annars uppenbart att intressegemenskapen i partier som har funnits tidigare och som stått vänsterpartiet kommunisterna nära har fört fram till vapensmedjor som har rasslat och dundrat kraftigare än någon annanstans i världen. Från den utgångspunkten är det en mycket intressant iakttagelse att Jan Jennehags och hans partis uppfattning nu är att det vore lugnast och bäst, t.o.m. ett mål, med en värld utan vapen. Man kan närmast fråga sig varför vänsterpartiet nöjer sig med att minska den svenska vapenarsenalen med 10 %, om man ändå har den grundläggande inställningen. Men det kanske tjänar ett annat syfte.

Min fråga, Jan Jennehag, är: Om varken Jan Jennehag eller jag kan påverka vapensmedjorna ute i världen, och vi vet att den militära potentialen är betydande, är det då en klok politik att Sverige, som ni i vänsterpartiet föreslår, gör ensidiga neddragningar av vårt försvar? Det handlar dock om människors integritet och oberoende. Det gäller för alla alltifrån de vänsterpartister som röstar på Jan Jennehag till dem som röstar på andra partier ända ut på högerkanten och på mitt eget parti. Alla de människorna är nog undrande inför ett sådant budskap.

Anf. 7 JAN JENNEHAG (v) replik:

Herr talman! Var vapensmedjor har skramlat mest, Arne Andersson i Ljung, det kan man naturligtvis diskutera. Men jag tror att det har skramlat väl så mycket på andra håll som i de förutvarande kommunistiska staterna. För att avsluta den delen av debatten vill jag säga att jag tar ansvar för den politik som mitt parti har beslutat om i den ordning som jag tycker är demokratisk. Om sedan Arne Andersson definierar det som att vi genom partiets historia har haft intressegemenskap, åsiktsgemenskap eller vilken gemen-

skap som helst med diktaturer är det Arne Anderssons analys. Jag tror inte att vi kommer längre i den frågan.

Jag tycker alltså att den politik som mitt parti har fört genom den svenska historien tål en belysning. Om Arne Andersson i Ljung har en annan uppfattning, får vi väl ta upp en diskussion.

Så till en annan sak som togs upp i Arne Anderssons inlägg. Det gäller hans fråga om hur vi kan föreslå ensidiga neddragningar. Då vill jag först och främst säga att det inte är fråga om några ensidiga neddragningar. Det sker ju neddragningar på många håll i vår omgivning. Jag tror att det handlar om neddragningar som kan stå sig. Därför tycker jag att det är en uppgift för vårt parti att ta de praktiska konsekvenserna av en sådan här utveckling. Vi måste visa att vi tycker att utvecklingen är riktig och att vi vill ge vårt bidrag genom att göra det som vi vill att andra skall göra.

Anf. 8 PAUL CISZUK (mp):

Herr talman! Säkerhets- och försvarspolitiken kan inte ändras från den ena dagen till den andra. Vi i miljöpartiet de gröna har alltsedan partiets tillkomst sagt nej till principen om militärt försvar, och vi gör det med ännu större emfas i dag. Men det betyder inte att vi vill avrusta utan att ta hänsyn till historiska erfarenheter, till omvärldens utseende eller till den ovissa framtiden. Detta måste beaktas.

Majoriteten i denna riksdag synes emellertid klamra sig fast vid en militär modell som gäller ända sedan andra världskriget. Den blir alltmer föråldrad till följd av utvecklingen i omvärlden och den snabbt ökande sårbarheten i vårt samhälle.

Grunden för försvarspolitiken förändras just nu raskt och radikalt:

Den hotfulla Warszawapakten är borta. Marginaldoktrinen är irrelevant. Regeringen vänder på klacken och ansöker om medlemskap i EG. Neutralitetspolitiken överges. Sårbarheten ökar. Man talar om beredskapshänsynen i den kommunala planeringen. Men staten lägger fram förslag om byggandet av en Öresundsbro utan att det förs diskussioner om sårbarhetsaspekten. 30 % av de värnpliktiga ratas och kan inte krigsplaceras. De passar inte in i systemet osv.

Men försvaret förändras inte. Tre försvarskommittéer misslyckas. Men man skjuter till samma pengar, i fasta priser, som man alltid har gjort. Försvarsstaben försöker med dessa medel förtvivlat upprätthålla ett stormaktsförsvar som det egentligen inte längre finns några pengar till. Det är ungefär så jag uppfattar situationen.

Fortfarande talas det i programplaneanvisningarna till ÖB om att vi skall vara alliansfria i fred syftade till neutralitet i krig. Talet om ett EG-medlemskap syftande till neutralitet i krig låter trovärdigt och bra. De säkerhetspolitiska dogmerna har blivit föråldrad liturgi, och det militära försvaret liknar alltmer en potemtinkuliss.

Jag tycker att det finns tre krav som bör ställas på ett bra försvar. Det skall vara en god anpassning till hotbilden. Det skall vara minsta möjliga militära makt. Det skall vara så stor folklig förankring som möjligt.

Egentligen saknar Sverige i dag en försvarspolitik. Det är alltså hög tid att vi skaffar oss en sådan. Men det kan vi inte göra så länge vi saknar ett ordent-

ligt beslutsunderlag. Därför föreslår vi i miljöpartiet att två sakkunniga utredningar tillsätts som i konkurrens arbetar fram olika möjliga försvarsmodeller. Då får vi inte blanda in partipolitiker. Men riksdagens försvarsutskott kan lämpligen vara en referensgrupp när det gäller de här utredningarna. Som jag redan har sagt har jag mycket dåliga erfarenheter av tidigare försvarskommittéer.

Naturligtvis kan försvaret inte utformas om det inte finns några politiska värderingar. Olika partier har olika idéer om vad som är lämpligt. Men vill man vara med i EG, får man också lyssna litet i EG och ta reda på vad som kan passa. Vill man bygga upp samhället inom ekologiska ramar, blir sannolikt en annan modell aktuell – i likhet med vad som antyds i reservation 3 från oss i miljöpartiet. Värderar man pengar och effektivitet högst, blir det kanske en yrkesarmé. Är man radikalpacifist, blir det civilmotstånd osv.

Kunde man ändå inte enas om ett framtägnande av ett ordentligt beslutsunderlag?

Herr talman! Jag yrkar inte bifall till reservation 2 från miljöpartiet men vill återigen framhålla denna.

Som framgår av det här betänkandet har vi i miljöpartiet de gröna, tycker i alla fall vi, rätt många förslag om förbättringar redan för nästa budgetår. Trots det bristande underlag som jag har talat om finns det en del saker som det enligt vår mening redan är möjligt att göra.

Vi vill t.ex. börja bygga upp ett land som är mera robust och försvarbart. Men vi vill också göra akutinsatser på den civila sidan. Pengar får vi loss genom att omstrukturera den militära delen. Vi vill spara 3,4 miljarder i det sammanhanget genom en nedläggning av JAS-projektet och flygverksamhet, genom en reduktion av pansartrupperna osv.

Men samtidigt vill vi utöka anslaget med 712 milj. kr. för repetitionsutbildning, för ett bättre skydd, för helikoptrar m.m.

Vi landar då på en ram om 32 miljarder, inkl. priskompensation för den militära delen av försvaret. Vi utgår då inte från något symboliskt procenttal. Vi har gått igenom krigsmaktens struktur och menar att det i dag går att undvara nämnda delar.

Den civila ramen vill vi utöka med 651 milj. kr. Det är fråga om en försöksverksamhet med direktrekrytering av värnpliktiga till utbildning inom räddningstjänst, inom sjukvården och för anläggande av våtmarker. Sammanlagt skulle 2 600 värnpliktiga beröras.

Vi menar att den här vägen är den realistiska när det gäller att utveckla den allmänna värnplikten till att vara en allmän värtjänst. Det enda realistiska alternativet, som vi ser saken och om värnpliktssystemet nu skall behållas, är att verksamhetsområdet utvidgas. Oberoende av vad man sedan tycker om det militära försvaret är det här en praktiskt gångbar lösning såvitt jag förstår.

Vidare vill vi stödja olika åtgärder för att minska sårbarheten i fråga om vattenförsörjning och energiförsörjning. I första hand gäller det åtgärder beträffande elsystemet. Lokala nät måste kunna frikopplas, så att det går att utnyttja en lokal kraftkälla för de allra nödvändigaste behoven. Hälso- och sjukvården behöver en förstärkning i händelse av kris eller krig. En viktig

detalj är att man skaffar lager av återanvändbara sprutor, kanyler osv. Men det handlar också om infusionsvätskor. Jag yrkar bifall till reservation 17.

Behovet av helikoptrar för transporter av skadade har länge framhållits av t.ex. Hans Lindblad. Jag yrkar bifall till reservation 18.

Det kan vara riktigt, som regeringen föreslår, att lägga ansvaret för helikopterberedskapen på landstingen. Men samtidigt bör man, som moderaterna anför i en reservation, komma ihåg att den här verksamheten är ganska främmande för landstingen. Vårt förslag till budgetförändringar innebär att vi avsätter 200 milj. kr. i det här sammanhanget, så att det går att sätta upp helikopterförband vid terrängtrupperna. De behövs för transporter av förnödenheter till jägarförband och för intranporter av sjuka och skadade. Det måste finnas en god helikopterkapacitet överallt i vårt land. Därför yrkar jag också bifall till den moderata reservationen, där man förespråkar fortsatt helikopterverksamhet på Säve. Det handlar alltså om reservation 35.

När det gäller livsmedelsberedskapen blir sårbarheten allt större genom att vi har en centraliserad förädlingsindustri och genom nedläggningen av åkermark. Regeringen följer inte upp den nya jordbrukspolitiken. Man väntar med att köpa in livsmedelslager. Jag kan begripa att man tvekar. Det finns ju inga bra lagringsmetoder. Vi föreslår en utbyggnad av livsmedelslagringen på s.k. kärngårdar. Kan inte det vara intressant för förespråkarna av kärnförsvarsmodellen? Dessa kärngårdar kunde vara utrustade med ett mejeri, ett slakteri och en kvarn. Lagring i form av levande djur, potatis och spannmål är betydligt säkrare och enklare än överkapacitet hos Konsum eller DAGAB – och dessutom bättre för både landskap och ekologi. Den mest trovärdiga beredskapen är den som finns ute hos de enskilda människorna och familjerna. Hemskyddet bör ha hög prioritet. Vi har motionerat om 3 milj. kr. ytterligare för hemskyddsverksamheten. Glädjande nog föreslår utskottet nu 1,5 milj. kr. mer än regeringen. Det tackar man för.

Herr talman! Det finns mycket att säga om beredskap på det civila området. Mycket skulle kunna åstadkommas för relativt små medel, t.ex. en evakueringsplan för Stockholm. Den skulle ha ett oskattbart värde i händelse av nordlig vind och härdsmläta i Forsmark.

Apropå kärnkraft och försvar upphör jag aldrig att förvånas över att vi litar så starkt på internationella konventioner när det gäller just detta att reaktorerna inte skall angripas eller hotas av någon fientlig makt. Det är rart. Skulle vi då inte i konsekvensens namn skriva en konvention mot krig, och i ett slag slippa hela den militära försäkringspremien på 30 miljarder kronor. För det är väl inte terrorbalansstrategin som gäller, att vi behöver JAS-plan för att kunna hota verken i Ignalina och Greifswald? Nej, herr talman, nu är jag dum. Får jag övergå till att yrka bifall till reservationerna 64, 65, 66 och 67.

Detta är frågor om rekrytering av värnpliktiga direkt till det civila försvaret. Det är något utomordentligt positivt och konstruktivt. Undsättningsplutonerna som skall plocka fram skadade ur bombade hus bör t.ex. inte bestå av enbart 50- och 60-åringar. Folkpartiet har här ett gammalt men framsynt förslag. Det är bra, även om det inte, som vi hoppas, skulle bli början till en allmän värntjänst.

Ett annat område där det behövs positiva åtgärder är de värnpliktigas re-

sor. De skall definitivt inte inskränkas, men däremot styras över till järnväg så långt som möjligt. Låt alla få periodkort på ungefär samma sätt som vi riksdagsledamöter. Själva resandet blir kanske något dyrare, men totalt skulle det bli en besparing genom att man slipper en stor administration i storleksordningen en person per regemente. Samtidigt skulle man gynna järnvägen genom att öka resandeunderlaget. Norge har goda erfarenheter av ett sådant system.

Försvarsindustrin ägnas många ord i propositionen. Vi menar att industrin skall anpassas till vårt försvar och inte tvärtom, som nu sker. Vi får utrusta oss med haubitsar som inte ens ÖB bett om eller med JAS-flygplan som blir näst bäst. Vi har ju sett i Gulfkriget hur värdefullt det är att vara näst bäst. Vad vi behöver är en inhemsk tillverkning av exempelvis luftvärnsrobotar, pansarvärnsrobotar, minor, torpeder, olika slag av ammunition och sprängämnen. Det gäller rimligtvis också granatgevär, handeldvapen och kommunikationsteknisk utrustning. Vi har inte råd att lägga ned pengar på dyrbara specialfarkoster som JAS eller stridsvagnar. Vapenexporten skall upphöra, men svensk tillverkning av små smarta vapen bör vara möjlig.

Jag yrkar bifall till reservation 19 och nedläggning av JAS.

Karlskronavarvet bör emellertid behållas. Jag yrkar bifall till reservation 77 som är avgiven av Arne Andersson i Ljung m.fl.

Sammanfattningsvis skall av tidsskäl jag nöja mig med att yrka bifall endast till reservationerna 15, 18, 19, 35, 65, 66, 67 och 77, men även till reservation 17, där jag förstår att flera yrkar bifall. Jag kommer även att begära votering när det gäller dessa.

Jag vill ställa tre övergripande frågor till de andra partierna. Skall vi utveckla eller avveckla värnpliktssystemet? Skall försvaret EG-anpassas? Hur skall kärnkraften försvaras? Jag hoppas att moderaterna har goda svar här. Tack!

Anf. 9 ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Försvarsutskottets betänkande nr 8, som vi nu behandlar, beskriver den tänkta verksamheten inom totalförsvaret för endast ett år. Skälen för detta är många, men ett par av dem är mer påtagliga än andra.

Ett skäl är osäkerheten när det gäller den fortsatta utvecklingen i Europa och i vårt närområde. Ett annat är den brist i samsyn om huruvida verksamhet och ekonomi inom försvaret står i god relation till varandra.

Nuläget vad avser den säkerhetspolitiska bedömningen kan kort beskrivas på följande sätt.

Den säkerhetspolitiska miljön i vår del av världen har under de senaste åren genomgått grundläggande förändringar i såväl politiskt som militärt avseende. Även om förändringsprocessen är koncentrerad till Öst- och Centraleuropa har den långtgående och i sina huvuddrag positiva konsekvenser för hela Europa liksom för relationerna mellan USA och Sovjetunionen.

De två militäralliansernas roll och ställning har sålunda radikalt förändrats. Warszawapakten har i praktiken upphört som militärt samarbetsorgan.

Säkerheten i norra och nordvästra Europa är starkt knuten till den vidare europeiska säkerhetssituationen. Samtidigt uppvisar Norden och dess när-

område vissa särdrag i såväl politiskt som militärstrategiskt avseende i förhållande till Europa i dess helhet.

Sammantaget innebär således de säkerhetspolitiska förändringar som redan genomförts resp. avtalats i Europa ett allmänt gynnsammare säkerhetspolitiskt klimat som kommer även Sverige till del.

I denna situation bör Sveriges försvarspolitik kännetecknas av öppenhet för de positiva förändringar som ter sig långsiktiga och oåterkalleliga, men även av fasthet för att fortsätta att bidra till lugn och stabilitet i en nordisk miljö som i betydande utsträckning präglas av mer eller mindre permanenta strategiska stormaktsintressen.

Det är mot denna bakgrund vår försvarspolitik långsiktigt bör utformas. Jag vill nu övergå till att ge den socialdemokratiska synen på det militära försvaret. Barbro Evermo Palmerlund kommer senare att belysa de civila delarna av totalförsvaret m.m.

Hur är då läget inom försvarsmakten? Ja, det framgår av propositionen att försvarsministern anför att det militära försvaret i många avseenden är bra. Den anställda personalen är kunnig. Andan och motivationen hos de värnpliktiga är god. Försvarsindustrin har utvecklat och levererat materiel med hög standard. Många typer av förband har dock minskat i antal och bara till en del kunnat moderniseras i takt med utvecklingen i omvärlden.

Specifikt för arméstridskrafterna redovisas att inställda och avkortade krigsförbandsövningar, i kombination med brist på yrkesofficerare, lett till ett ökat behov av kompletterande utbildning.

Marinens kvalificerade krigsförband bedöms kunna lösa sina huvuduppgifter direkt efter mobilisering, men i vissa fall med begränsad uthållighet. De delar som är begränsat krigsdugliga kräver kompletterande utbildning och underhåll.

Flygstridskrafterna har hög beredskap och initialeffekt. Brist på personal, främst i övre Norrland, begränsar dock beredskapen. Här behövs kompletteringsutbildning för att öka uthålligheten.

Vi har inom utskottet noterat ett antal allvarliga problem när det gäller läget inom försvarsmakten, t.ex. materielens i vissa fall bristande modernitet, armeförbandens bristande förmåga att uppträda och verka i mörker, eftersatt materielunderhåll samt otillräcklig utbildning och uthållighet hos många förband.

Men det är också enligt utskottets mening en central fråga hur åtgärder kan rätta till dessa brister och hur de skall avvägas mot förslag om ny verksamhet och mot behovet av strukturella förändringar. I nuvarande besluts-läge och statsfinansiella situation anser utskottsmajoriteten att det är nödvändigt att reducera ambitionerna för bristtäckning och strukture reformer till vissa förberedande åtgärder för att säkerställa största möjliga handlingsfrihet inför ett nytt försvarsbeslut.

När det gäller det militära försvarets fortsatta utveckling hänvisar också ministern till det statsfinansiella läget och till avsikten att fatta ett nytt långsiktigt försvarsbeslut år 1992. I det läget anser han att planeringen för försvaret måste utgå från oförändrade ekonomiska ramar och att det är nödvändigt att undvika nya åtaganden som långsiktigt binder statsmakterna till rampåslag. Planering och verksamhet bör därför inriktas och genomföras så att

statsmakterna har en rimlig grad av handlingsfrihet inför ett nytt försvarsbeslut.

Ett flertal motioner behandlar denna övergripande inriktning för det militära försvaret. Sålunda ges i motion Fö201 från miljöpartiet förord för ett militärt försvar som är mer flexibelt när det gäller vitt skilda hotbilder inom spektrat miljöförstöring, militärt angrepp, ekonomiskt angrepp och sociala hot.

I motion Fö17 från centerpartiet framförs i ett yrkande ett avslagskrav på propositionens förslag till inriktning av det militära försvaret med hänvisning till att läget nu kräver att brister åtgärdas inom såväl utbildningen som materielanskaffningen. Enligt ett annat yrkande bör riksdagen uttala att den allmänna värnplikten måste utgöra fortsatt grund för det militära försvaret.

När det gäller den övergripande inriktningen av försvarsmakten hänvisar utskottsmajoriteten till vad som tidigare sagts i samband med övervägandena om läget i totalförsvaret. Utskottet anförde då att det under i frågavariande mellanår är nödvändigt att, inom ramen för tillgängliga resurser, reducera ambitionen vad avser långsiktigt angelägna strukturreformer till förbättrande åtgärder inom vissa områden och att med hjälp av säkerhetspolitiskt acceptabla besparingar säkerställa största möjliga handlingsfrihet inför det kommande långsiktiga försvarsbeslutet. Vi kan därför inte godta de förslag till annan inriktning som förs fram i motionerna Fö201 från miljöpartiet, Fö408 från moderaterna och Fö17 från centerpartiet.

Allmän värnplikt gäller sedan länge som princip för uttagning av soldater till försvaret. Propositionen föreslår ingen ändring av detta förhållande. Den allmänna värnpliktens stora symbolvärde har heller inte ifrågasatts. Utskottet ser därför inga vägande skäl för att nu göra ett uttalande i enlighet med yrkande 11 i motion Fö17. Riksdagen bör således avslå motionsyrkandet.

Herr talman! Jag övergår nu till att belysa vår syn på verksamheten inom armén, marinen och flygvapnet.

Arméns krigsorganisation består för närvarande av bl.a. 21 brigader. Försvarsministern strävar efter att upprätthålla organisatorisk handlingsfrihet men anför att denna kan hållas på en lägre nivå än vad som tidigare ansågs nödvändigt. En säkerhetspolitiskt och ekonomiskt betingad reduktion bör sålunda kunna genomföras genom att planeringen inför 1992 års försvarsbeslut inriktas mot en struktur med 18 brigader. Enligt propositionen bör tre av de nuvarande infanteribrigaderna avvecklas, nämligen Närkebrigaden, Kronobergsbrigaden och Bohusbrigaden. De grundorganisatoriska konsekvenserna härav har redan beaktats i planeringen.

Minskat behov av ingenjörförband i krigsorganisationen och en överföring av viss fältarbetsutbildning till de brigadproducerande myndigheterna bör leda till en minskning av antalet ingenjörregementen. Svea ingenjörregemente i Södertälje, som enligt riksdagens beslut skall flytta till Strängnäs, bör i stället avvecklas. Av samma skäl bör förband för ingenjörutbildning inte heller etableras i Sollefteå.

Ett flertal motioner berör arméförbandens utveckling och anslagstilldelning. Sex motioner från bl.a. folkpartiet, moderata samlingspartiet och miljöpartiet tar upp frågan om Svea ingenjörregementes framtid och användningen av Almnäsetablisementet. Utskottsmajoriteten vill i denna fråga

Prot. 1990/91:114
17 maj 1991

*Verksamhet och
anslag inom
totalförsvaret
1991/92*

hänvisa till riksdagens beslut hösten 1989 med innebörden bl.a. att Ing. 1 skulle flyttas från Almnäs till Strängnäs och där samlokaliseras med Södermanlands regemente, att FN-skolan skulle flyttas från Almnäs till Kungsängen och samlokaliseras med Svea livgarde samt att fältrarbetsskolans verksamhet tillsammans med ingenjörinspektören med truppslagsavdelning ur arméstaben skulle bilda ett ingenjörtruppernas truppslagscentrum i Eksjö, samlokaliserat med Göta ingenjörregemente. Samtidigt skulle Almnäsetablisementet avvecklas.

Vi kan konstatera att synen på Almnäsetablisementets betydelse och förutsättningarna för att lämna detta delvis har förändrats sedan frågan ursprungligen väcktes år 1987. En större osäkerhet råder t.ex. om hur många värnpliktiga som skall utbildas och med vilken inriktning. Det råder också osäkerhet om utvecklingsmålen för arméns framtida krigs- och fredsorganisation. Inför de överväganden härom som behöver ske i anslutning till 1992 års försvarsbeslut torde det enligt utskottets uppfattning vara en fördel att också kunna mer förutsättningslöst värdera ett möjligt framtida utnyttjande av Almnäsetablisementet.

Det sagda innebär att det är angeläget med en samlad genomgång av utbildningsbehoven i Stockholmsområdet och att dessa vägs mot befintliga resurser för utbildning m.m.

När det gäller marinförbanden anför försvarsministern att det är angeläget och nödvändigt att kraftigt reducera marinens lednings-, bas- och underhållsorganisation för att uppnå balans mellan stridande och understödjande förband. Den påbörjade omstruktureringen bör därför fullföljas. I avvaktan på ytterligare underlag om helikopterorganisationens framtida utformning bör investeringar för helikopterdivisionen i Säve inte göras.

Kravet på operativ förmåga i olika avseenden behöver ytterligare övervägas. Därför bör beslut om inriktning avseende nya ytstridsfartyg också anstå till försvarsbeslutet 1992.

I fem motioner lämnas förslag som berör de marina styrkornas basering eller förbandstilldelningen till de olika marinkommandona.

Vi anser att det i första hand ankommer på överbefälhavaren att fördela disponibla resurser med hänsyn till bl.a. beredskapskrav och utbildningsmässiga förutsättningar. Utskottet anser därför att riksdagen inte skall uttala sig om specifika fartygs- eller helikopterförbands basering. Inte heller bör några uttalanden nu göras i organisatoriska eller andra frågor av det slag som motionärerna tar upp och som kan komma att prövas och fattas beslut om i 1992 års försvarsbeslut.

Ubåtsskyddet är en av de verksamheter som enligt föredragande statsrådet bör prioriteras. Utskottet har ingen annan uppfattning. Behovet av en utökad ubåtsjaktkapacitet och de resursanspråk en sådan kan ställa bör dock vägas mot andra angelägna behov inför ett ställningstagande i nästa försvarsbeslut.

Det torde även bli nödvändigt att genomföra strukturella förändringar i flygvapnet. Underlag för sådana beslut saknas men bör tas fram inför nästa försvarsbeslut år 1992.

Flygstridskrafternas höga initialeffekt föreslås behållas och uthålligheten

så långt möjligt förbättras. Luftförsvarsförmågan bör prioriteras och incidentberedskapen upprätthållas på nuvarande nivå.

När det gäller vapenutvecklingen förordar försvarsministern att ställning tas till anskaffning av nya radarjaktrobotar i det kommande försvarsbeslutet.

Flera motioner behandlar frågan om behovet av jaktdivisioner, främst med flygplan J 35 Draken. I en motion om Skånes försvar förordas sålunda att minst ytterligare en jaktdivision organiseras för luftförsvaret av Skåne.

Av det sagda framgår att motionärerna inte kan acceptera att flygdivisioner kaderställs på det sätt som försvarsministern sanktionerat. Erfarenheten visar nämligen, enligt motionärerna, att flygförband inte lämpar sig vare sig som kader- eller mobiliseringsförband, och besparingseffekten skulle inte stå i rimlig relation till effektförlusten av att inte ha alla flygplan flygande. Speciellt allvarligt bedöms detta vara i en tidig krisutveckling.

En motsatt uppfattning ger motionärerna uttryck för i folkpartiets motion Fö8. Frågan om kaderställning av flygförband och användning av reservpersonal anses ha kommit i ett nytt läge genom forskningsrön som anger att erfarna förare kan återinflygas flera år efter det att deras tjänst som stridsflygare har upphört.

I motion Fö7 från miljöpartiet förordas ett försvarskoncept som i avgörande delar skiljer sig från det nuvarande. I samklang med uppfattningen om denna annorlunda försvarsutformning föreslås att flygvapnet skall inleda en avveckling av flygflottiljer och begränsa flygverksamheten, vilket bedöms kunna leda till en besparing på 500 milj.kr.

Utskottet har tidigare anfört att det inte kan ställa sig bakom den förändrade försvarsstruktur som ges förord i miljöpartiets motion Fö7. Riksdagen bör därför inte heller bifalla motionens yrkande 23 om att bl.a. påbörja en avveckling av flygflottiljerna.

Herr talman! Hur ser det då ut inom försvarsindustrin? Utskottet konstaterar att den inriktning som redovisas i propositionen avseende det försvarsindustriella området nära överensstämmer med den rapport som utarbetades av en arbetsgrupp knuten till försvarskommittén med uppdrag att för kommitténs räkning utarbeta förslag till inriktning av försvarsindustripolitiken inför det långsiktiga försvarsbeslutet.

Kännetecknade för denna inriktning är framför allt de hårdare prioriteringskrav från statens sida som följer av den tekniska och ekonomiska utvecklingen och behovet av öppenhet för ett utvidgat samarbete mellan svensk och utländsk försvarsindustri. Det senare är en följd både av våra egna svårigheter att bibehålla hittillsvarande försvarsindustriell mångfald och av de allmänna internationella tendenserna till integration och samarbete, inte minst inom detta område.

Utrikesutskottet gör i sitt yttrande, med hänvisning till sin årliga granskning av ärenden rörande export av krigsmateriel från Sverige i samband med behandlingen av regeringens skrivelser om krigsmaterielexporten och hithörande motioner, bedömningen att ifrågavarande avsnitt i propositionen inte strider mot de riktlinjer för svensk krigsmaterielexport som riksdagen har godkänt.

Försvarsutskottet delar utrikesutskottets uppfattning om vikten av att den svenska försvarsindustrins behov av närmare samverkan med utländsk indu-

stri görs till föremål för en noggrann prövning med beaktande också av neutralitetspolitiska aspekter. Utskottet delar också försvarsministerns bedömning, som nära överensstämmer med inriktningen i 1987 års försvarsbeslut, att det från försvarspolitiska utgångspunkter är av vikt att sådana betingelser för utlandssamarbetet kan skapas – genom tillräckligt klara ställningstaganden från statsmakternas sida – att en livskraftig svensk försvarsindustri kan bevaras inom sådana sektorer där det även under rådande och framtida förhållanden kan bedömas förbli ett vitalt nationellt intresse att bibehålla kompetensen.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag understryka vikten av att Sveriges försvars- och säkerhetspolitik skall vara väl förankrad i folkdjupet genom att människorna görs delaktiga i verksamheten.

De skillnader som kommer till uttryck i motioner och reservationer är enligt min mening – med undantag av det som kanske framför allt miljöpartiet och till viss del vänsterpartiet står för – marginella, medan däremot grundsynen på och inriktningen av försvars- och säkerhetspolitiken dokumenterar en stabil och bred uppslutning bakom den av regeringen förordade och av utskottet föreslagna inriktningen av årets försvarsbeslut.

Herr talman! Med det anförda som grund yrkar jag bifall till utskottets hemställan i samtliga punkter.

Låt mig sedan övergå till att något kommentera de synpunkter som mina högt värderade kollegor i utskottet gett uttryck för.

När det gäller utredningsarbetet har det från några håll sagts att det betraktas som ett stort misslyckande att försvarskommittén inte kunde arbeta färdigt och lägga en grund för ett försvarsbeslut redan detta år. Vi kan kanske vara eniga om det. Men jag är inte riktigt sams med er om att ensidigt lägga skulden på regeringskansliet eller socialdemokraterna. Det fanns ingen större vilja från partiledarna som företrädde de borgerliga partierna att medverka till samtal kring försvarspolitikens inriktning som grund för ett femårigt beslut. Jag tycker att det är viktigt att notera att de beskedet ändå bidrog till svårigheterna att arbeta vidare med målsättningen att lägga en bra grund för ett försvarsbeslut redan i år.

Jag kan också påminna om att den beredning som skulle genomföra och verkställa de kvarvarande uppgifterna i 1987 års försvarsbeslut kapsejsade på grund av ovilja från vissa partier att delta i det arbetet.

Hur är det med försvarspolitikern rent allmänt om man tittar på det som framgår av reservationerna osv.? Låt mig peka på ett par saker. Jag uppehåller mig framför allt vid de ekonomiska ramarna och knyter till dem de förväntningar som kan dras av de synpunkter som tidigare talare har gett uttryck för. Det synes ganska svårt inom de för oss näraliggande ramarna, dvs. de av folkpartiet och centern föreslagna uppräkningsarna, att ge utrymme för en försvarspolitik som i samklang med Arne Anderssons i Ljung och moderaternas äskande skulle ge utrymme för någon större samhörighet och samförstånd om ett borgerligt försvarspolitiskt alternativ till den försvarspolitik som nu förs. Däremot är det helt uppenbart att närheten mellan oss och folkpartiet ger större utrymme för samförstånd om merparten av innehållet i försvarspolitikern. Man ser dessutom att vi i den strukturella uppbyggnaden står betydligt närmare varandra än vad man kan bedöma att folkpartiet och t.ex.

moderaterna gör. Centerns syn på en fortsatt stor militär organisation har också betydande svårigheter framför sig i en diskussion om en ändock för deras del förhållandevis smal ram.

Vi har belyst funderingar som i spåret av Gulfkriget skulle påverka ett kommittéarbete och ett försvarsbeslut inför nästa år. Självfallet måste erfarenheterna av utvecklingen, både den långa och militära uppladdningen men också krigets utveckling, vägas in när man skall strukturera ett nytt svenskt försvarsbeslut men också lägga grunden till en annan struktur av det militära försvaret. Det finns anledning att noga studera det politiska spelet kring krigsutvecklingen men också den tekniska utvecklingen, som starkt avgjorde hur förloppet ändock ledde fram till ett mycket kort krig med en klar seger för dem som företrädde FN-grupperna.

Vidare ställdes frågor som rör detaljer i försvarsbeslutet. Man kan alltid diskutera några av dem. Låt mig uppehålla mig vid ett par av dem.

Kerstin Ekman diskuterade pliktlagstiftningen. Vi är nu på väg att se över frågan. Vi kan i nära samförstånd mellan oss och andra partier se över det som jag vill beteckna med ett samlat begrepp, nämligen personalförsörjning för totalförsvarets samlade behov av personella resurser. I det sammanhanget måste naturligtvis inriktning, behov av numerär, utbildningstidens längd osv. vägas in för att på bästa sätt svara upp mot behovet.

Jag noterade att Kerstin Ekman mycket vänligt tackade för ett fint samarbete i utskottet under ett antal år. Jag har den bestämda uppfattningen att det samarbetet har lett fram till en mycket fin stämning i utskottsarbetet, en stor öppenhet och möjlighet att föra resonemang i sakfrågor, även om vi till slut kanske inte har varit helt överens om den slutgiltiga bedömningen av försvarspolitikens ekonomiska utrymme och inriktning.

Jag vill framföra ett varmt tack till kamraterna för alla de år jag har haft möjlighet att arbeta i utskottet. Det är en fin stämning i utskottet. Jag hoppas att de som fortsätter arbetet tar vara på den grunden och ser till att den medverkar till bra och kloka försvarsbeslut åren igenom.

Till slut en kommentar kring de partier som mera påtagligt avviker i sin inriktning av försvarspolitik. Paul Cizuk vill på käckt miljöpartistiskt sätt med morötterna i högsta hugg ge sig på fienden. Men han bibehåller i grunden en viss struktur med ett försvar som är anpassat till miljöpartiets synsätt om hur försvarsstrukturen skall se ut. Men jag tror att det ändå är något förhastat att avhända sig det skydd som ett verkningsfullt och kraftfullt flygvapen ändå utgör med möjligheten att mobilisera den morotsförsedda armén. Det är värt att överväga frågan.

Jan Jennehag gav ett bra besked om vänsterpartiets synpunkter när det gäller försvarsekonomin. Det är hedersamt när Jan Jennehag säger att det kommer att bli betydande svårigheter att på kort tid minska försvarsramen med 10 % utan att det leder till katastrofala effekter. Det är bra att ha den klarsynen. Samtidigt tycker jag att det är värdefullt att vänsterpartiet i grunden i dag står upp för ett svenskt försvar med en inriktning som framför allt

Prot. 1990/91:114
17 maj 1991

*Verksamhet och
anslag inom
totalförsvaret
1991/92*

syftar till att bibehålla vår politiska handlingsfrihet och möjligheten att utveckla vårt eget land på bästa sätt.

Anf. 10 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Jag har några små anmärkningar i anledning av Roland Brännströms inlägg. Om den knappa repliktiden medgav det skulle jag kunna läsa litet i den proposition som Roland Brännström inledde med. Det är alldeles uppenbart att regeringen ger uttryck för oro för en lång rad saker som inte är särskilt tillfredsställande. Jag skall inte ta tiden i anspråk för att återge vad som står i propositionen, men det går att läsa vidare med den inriktning jag nämnde. Man finner då att detta är egentligen produkten av oförändrad ekonomi, av det enkla skälet att det finns detaljer inom försvaret som vi inte kan påverka. Det gäller både personalens lönehistorier och de kronor som våra värnpliktiga alltid tycker är för få. Även de pengarna påverkar. Men inom oförändrad ram, mina vänner, påverkar de såväl materieldelen som produkter av hela verksamheten, nämligen övningstiden. Så fungerar oförändrad ekonomi.

Det är alldeles uppenbart att om regeringen har bundit sig så hårt som faktiskt har skett för oförändrad ekonomi, då kan jag nätt upp inte anmärka på att regeringen inte har någon annan utväg än att krympa organisationen för att på det sättet kortsiktigt vinna möjligheten att bibehålla en mera säker struktur på det som finns kvar. Det är enligt moderata samlingspartiets mening ingen bra lösning. Därför förordade jag i mitt anförande såväl ökade medel som organisatoriska förändringar.

Hur var det med det s.k. misslyckandet, Roland Brännström? Varför böka särskilt mycket i det? Det blir litet långsökt att skylla på partiledarna. Om jag minns rätt – vilket jag tror att jag gör – träffades partiledarna en av de första dagarna i december. Med andra ord var det precis vid den tid då det för alla initierade var uppenbart att sedan en månad eller två var kommittéarbetet under upplösning.

Det går att filosofera över varför det blev så. Den enklaste lösningen är att ni socialdemokrater inte har blivit uppmärksammade på att situationen inte är sådan som den under så lång tid har varit att ni har kunnat bestämma er för en försvarsstruktur eller en politik över huvud taget. Ni utgör ett vanligt stort parti numera, och ni är beroende av andra partier. Ni behärskar fortfarande inte förmågan att ställa er i ledet och anpassa er till situationen. Det har vi andra tränat oss på. Vi är ganska bra på det. Det kallas föraktfullt att vi måste kompromissa. Det måste ni också göra i den situation som nu råder.

Anf. 11 KERSTIN EKMAN (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att det var bra när Roland Brännström kom dragande med partiledarna när det gäller försvarskommittén. Jag tycker inte att man skall ifrågasätta vår förmåga som ledamöter att företräda våra partier i kommittén. Vi hade kunnat klara ut dessa frågor, men det var interna socialdemokratiska motsättningar som torpederade arbetet. Så ser jag situationen som ledamot av kommittén.

Roland Brännström säger att vi har en samsyn i försvarsfrågan. Ja, visst.

Men vi från folkpartiet liberalerna har inte ändrat oss så mycket. Vi har välkomnat närmandet från socialdemokraterna. En samsyn i framtiden kan säkert lösas på samma sätt med att våra borgerliga bröder hinns upp av verkligheten. Det är bra att det sker en översyn av pliktlagarna. Vi beklagar att det inte har skett tidigare. Förvisso har det funnits möjligheter att bifalla våra yrkanden tidigare. Det är just senfärdigheten som är ödesdiger. Den utredning som nu skall börja arbeta under Roland Brännströms ledning, vilket är bra, gör att tidsplanen kanske torpederar möjligheterna att ta till vara saker och ting inför försvarsbeslutet – om det fattas nästa vår – som borde komma till nytta. Därför är det en förhoppning att man delar upp utredningen, så att man med delbetänkande lämnar förslag som kan gynna försvarsbeslutet.

När det gäller senfärdigheten tycker jag verkligen att man ändå kan fortsätta att beklaga den när det gäller direktrekrytering av värnpliktiga för tjänstgöring i civilförsvaret. Därvidlag borde man ha kunnat gå vidare utan att invänta principbeslut i utredningen.

Anf. 12 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! Jag delar Roland Brännströms bedömning av det säkerhetspolitiska läget och den utveckling som varit, men jag delar inte hans slutsatser. Han drar alldeles för stora växlar på detta för framtiden.

Vem har skulden till att försvarskommittén föll? Roland Brännström vill att vi skall dela den skulden på många. De som har det största ansvaret är ju de som leder en sådan här kommitté. Jag tyckte nog, liksom andra talare här, att det de sista månaderna såg ut som om detta inte skulle gå. Sedan kom krispaketet, och man skulle spara också på försvarssidan. Det var då som man från de andra partierna sade att nu får det vara slut på det hela. Därefter kom partiledarna in. Jag vill nog lägga ansvaret på socialdemokraterna i det här fallet. Vankelmodet tog över, och allmän oreda rådde.

Herr talman! Inte med ett ord nämnde Roland Brännström den typ av beställningar som har gjorts av Haubits 77 B och Ubåt 90 under senare år. Jag vill fråga: Tycker Roland Brännström att det är rätt att man gör på detta sätt, att man gör så stora beställningar, som är så kapitalkrävande, inom den ram som redan finns? Vad har man för nytta av beslut om det inte är någon mening med att de genomförs? Så mycket annat får ju stå tillbaka i det här fallet.

Sedan till talet om nivåer som de olika partierna har. Det finns en samsyn hos centerpartiet, moderaterna och folkpartiet om att det behövs mera resurser till totalförsvaret. Det är kanske stor skillnad mellan de olika partierna, men detta måste man i så fall diskutera. Jag menar att det är en bra början, en bra utgångspunkt, att vi anser att det behövs mera resurser.

Anf. 13 JAN JENNEHAG (v) replik:

Herr talman! Det verkade nästan som en suck av lättnad från Roland Brännström när han konstaterade att vänsterpartiet vill ha ett militärt för svar. Ja, det är inte förvånande. Man behöver bara gå tillbaka till historien. När vi har varit med i riksdagen har vi haft synpunkter på det militära försvaret. Men att det skall vara en militär komponent har funnits med och kommer, som världen nu ser ut, att finnas med ett bra tag till. Vi vill alltså inte

ha en ensidig svensk avrustning, men vi vill ha en nedrustning som kan medverka till den process som vi önskar.

Sedan finns det naturligtvis olika åsikter om utformningen av försvaret, framför allt när det gäller synen på pliktlagen, hur man kan utnyttja värnpliktiga och vilka förmåner de skall ha. Det är ju inte uttryck för hänsyn till de värnpliktigas behov i och för sig eller uttryck för någon positiv uppfattning om deras insats, när vi skall spara pengar på att ha låga dagessättningar, dåliga reserförmåner och över huvud taget en situation där vi inte tar de medel som finns för att underlätta och göra tiden i militärtjänst mer positiv än den är i dag för väldigt många.

När vi menar att vi måste inrikta oss på att göra organisationen mer ekonomisk och att vi skall spara pengar, så gäller det inte dem som är tvingade att delta i det här systemet, utan för dem skall vi kontinuerligt införa förbättringar. Man kan alltså konstatera att det i synen på det militära försvaret finns betydande skiljaktigheter när det gäller flera delområden.

Anf. 14 PAUL CISZUK (mp) replik:

Herr talman! Roland Brännström rekommenderar oss att hålla ett visst flyg för att försvara morötterna. Jag börjar ana hans tankegångar. Var det inte så att man i tidigare morotsodling använde fotogen som ogräsbekämpningsmedel? Fotogen lär också användas i flygplan som bränsle. Kan det möjligen finnas någon koppling här? För att klara det hela skulle det vara bättre att använda fotogenen direkt till morotsodlingarna.

Skämt å sido – visst behövs det ett visst flyg. Men vad vi menar är att det behövs för gränsövervakning. Vi behöver relativt snabba plan. Den gamla Draken skulle kunna duga ganska bra för gränsövervakning i fredstid och för t.ex. incidentberedskap. Nu har vi också den misslyckade Viggen, som aldrig kunde exporteras. Men vi kanske kan livstidsförlänga den litet.

Vår poäng är att det blir alldeles för dyrt för ett litet land att försöka ha lika avancerade stridsfarkoster som en stormakt. Och har vi inte det, så kan vi sedan inte använda farkosterna i en reell situation; det har vi sett av Kuwaitkriget.

Därför menar vi att det vore smartare att i stället lägga pengarna på bättre vapen, bättre robotar som är baserade på civila farkoster, mark- eller sjöbundna. Vi kan t.ex. satsa på helikoptrar, som går att använda både civilt och militärt, för att trängtrupperna skall kunna transportera ut förnödenheter, såsom vi har exemplifierat, och ta in sjuka och skadade. Vi har i dag ingen helikopterindustri i Sverige. Men jag har talat litet med Volvo Flygmotor om detta, och där är man inte alltför främmande för sådana här lösningar.

Jag tror att vi skall vara litet kritiska när det gäller flyget. Det var bra under lång tid; Sverige har varit framstående. Men det finns en ände på all utveckling. Nu har man på flygutvecklingsområdet kommit så långt att man får sätta in oerhört mycket pengar för att få ut någon liten ytterligare effekt, och det har vi inte råd med. Låt oss välja alternativa vägar!

Anf. 15 ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag vill göra ett par kommentarer med anledning av de synpunkter som har framförts efter mitt anförande.

Det är självklart, Arne Andersson i Ljung, att det försvar vi nu redovisar som mellanårsprodukt också är en produkt av den ekonomi som råder. Det vore ju märkligt annars, för det går inte gärna att presentera en disharmoni mellan de två delar det här gäller. Så långt vi har kunnat åstadkomma är det en planering för att 1992 återkomma med en total översyn och en inriktning av ett långsiktigt försvarsbeslut.

Både Arne Andersson och Kerstin Ekman har beklagat att jag drog in partiledarna i resonemanget om kommittéarbetet. Men de var förvisso inblandade. Jag kunde i alla fall inte avläsa att det angavs någon stor ambition från deras sida för att kommittén trots svårigheter skulle försöka ta sig fram till ett underlag för ett beslut redan i år. Alldeles utan delaktighet var de nog ändå inte.

Sedan är det självklart att också vi som hade både ordförandeskapet och majoriteten i den här kommittén har ett stort ansvar. Jag har inte försökt avhända mig ett sådant ansvar, men jag anser ändå att det är rimligt att vi delar ansvaret med varandra.

När det gäller den tänkta översynen av plikttagarna är det i alla fall min ambition att så långt möjligt tappa av synpunkter som kan vara till nytta för ett beslut redan 1992. Men jag tror också, utan att alltför mycket ge mig in i något detaljresonemang, att det kan vara värdefullt, även för den kommitté som jag skall leda, att se vilka effekter som kommer ut av ÖBs synpunkter den 14 juni och vad som kan komma fram av en konstellation i Sveriges riksdag efter valet i höst. Det är kanske inte alldeles betydelselöst.

Ingvar Karlsson i Bengtsfors talar om vankelmod och oreda. Nej, jag vill bestämt hävda att det inte var fråga om det, utan att det var fråga om en real anpassning till den verklighet som gäller för ett ansvarsfullt parti i regeringsställning – att hantera sakfrågor inom de ramar som man disponerar. Att det sedan kunde leda till att det uppfattas som något svårt att komma till beslut är en annan sak.

De materielbeställningar som gjordes för att man skulle upprätthålla kompetens och kunskap avsågs ändå ligga inom de ramar som var anvisade, och de skall rimligtvis leda till att den som får uppdraget ser till att annat går ut ur dessa ramar för att möjliggöra att de prioriterade beställningarna faktiskt verkställs.

Till Jan Jennehag kan jag säga att jag respekterar vänsterpartiets synpunkter kring behovet av ett militärt försvar. Det är också bra om det harmonierar med den säkerhetspolitik som vi alla är överens om.

Anf. 16 ARNE ANDERSSON i Ljung (m) replik:

Herr talman! Tyvärr får försvaret egentligen, Roland Brännström, bli en produkt av ekonomin, men det skall vara en produkt av vår målsättning för försvaret. Vi har råd att ha ett försvar för de vitala tillgångar som vi vill värna. På den punkten har vi, Roland Brännström, utomordentligt olika syn på försvaret, och jag kommer att försöka att arbeta i enlighet med min syn.

Med talmannens benägna tillstånd övergår jag nu från att vara en moderat representant i försvarsdebatten till att för ett ögonblick vara utskottsordförande.

Som Kerstin Ekman och Roland Brännström redan har sagt lämnar några

högt värderade ledamöter snart försvarsutskottet. Det är Roland Brännström, Kerstin Ekman, Göran Allmér och Ingvar Karlsson i Bengtsfors som har i varje fall planerat att avgå från utskottet.

Jag vill ta tillfället i akt att säga, oaktat de utomordentligt stora menings- skiljaktigheter som vi har om försvaret, att ledamöterna i utskottet bär på goda mänskliga kvaliteter. Jag har förstått att ledamöterna i vårt utskott har en utomordentlig respekt för varandras personer. De både känner och ger uttryck för glädje över varandra. Även om detta gäller utskottet i dess helhet riktar jag dessa ord alldeles särskilt till Roland Brännström, till Kerstin Ekman, till Göran Allmér och till Ingvar Karlsson när de står inför att lämna utskottet. Tack för att ni har bidragit till en trevlig försvarsdebatt, trots våra olika meningar, och till att vi trivts i vårt utskott! Vi har trots den utomordentligt fina vänskapen oss emellan inte på något sätt eftersatt de viktiga sakfrågorna, utan allvaret har fått sin del och vårt goda förhållande sin del. Det tackar jag er för.

Anf. 17 INGVAR KARLSSON i Bengtsfors (c) replik:

Herr talman! Min slutreplik till Roland Brännström skall bli litet annorlunda än vad han kanske har tänkt sig.

Arne Andersson i Ljung nämnde att jag skall sluta i utskottet, och förmodligen är det nu sista gången som jag yttrar mig från denna talarstol. Jag har suttit i försvarsutskottet i 3 1/2 år och totalt 9 år i riksdagen. Jag tycker att det har varit lärorika år, inte minst i försvarsutskottet, där sammanhållningen har varit mycket fin.

När Kerstin Ekman, Göran Allmér och Roland Brännström avgår blir det ett tomrum i utskottet, även om luckorna efter dem naturligtvis kommer att fyllas på bakifrån. Om det kan bidra till att vi får kraftfulla försvarspolitiska beslut, är det ju bra, men jag vill säga att det inte har berott på dessa personer att det inte blivit några sådana, utan det är, som jag sade tidigare, den politiska situationen som gjort att det har blivit en långbänk av hela försvarspolitiken.

Anf. 18 ROLAND BRÄNNSTRÖM (s) replik:

Herr talman! En sista kommentar till de ekonomiska nivåer som vi resp. moderaterna står för. Låt mig bara konstatera att Arne Andersson i Ljung kommer att ha samma svårigheter med sin ekonomiska ram och med sina önskemål inom den ramen som vi har inom vår snävare ram, men med en något mera hovsam ambitionsnivå när det gäller det materiella innehållet. Jag tror att det är värt att påminna Arne Andersson om de bekymmer han kommer att få med att få alla sina önskemål tillgodosedda, även med den från moderat håll vidgade ramen.

Anf. 19 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! Försvarsutskottets ordförande Arne Andersson i Ljung har tidigare i debatten givit moderata samlingspartiets övergripande syn på Sveriges säkerhets- och försvarspolitik. Jag har uppgiften att mera konkret belysa de problem och behov som onekligen föreligger.

Det militära försvaret har under en lång följd av försvarsbeslut tillförts

otillräckliga ekonomiska resurser för att på ett tillfredsställande sätt kunna lösa de uppgifter som riksdagen ålagt det. Vår säkerhets- och försvarspolitiska målsättning ligger fast. Det innebär alliansfrihet i fred syftande till neutralitet i händelse av krig eller krigshot i vår omvärld. Skall vi hos andra länder kunna skapa tilltro till denna självvalda inriktning, krävs att vi måste kunna försvara hela vårt land och kunna föra försvaret i vilken del av landet ett angrepp än må komma. Vi måste omedelbart kunna uppta försvarsoperationer vid ett angrepp, och vi måste kunna ha stor uthållighet i våra försvarsansträngningar. Det är enligt vår och även ÖBs mening inte möjligt att fullt ut lösa dessa uppgifter med de resurser som i dag tilldelas det militära försvaret, samtidigt som den av oss valda säkerhetspolitiska linjen inte gör det möjligt att omformulera uppgifterna.

Propositionens förslag om oförändrad real anslagsnivå inriktar försvarets utveckling mot någon form av s.k. kärnmodell. En sådan modell förutsätter förvarningstider, som kommer att röra sig om flera år, för att kunna återta den eftersatta utbildningen och materielanskaffningen. Den säkerhetspolitiska utvecklingen i vårt närområde ger inte anledning till sådan lättsinnighet. Försvarets resurser måste följaktligen förstärkas.

Budgetåret 1991/92 få, som många tidigare talare sagt, betraktas som ett mellanår mellan två försvarsbeslutsperioder, där det gäller att säkerställa största möjliga handlingsfrihet inför ett nytt långsiktigt försvarsbeslut. Då kan enligt moderata samlingspartiets mening inte den pågående försvagningen av den svenska försvarsförmågan accepteras. Som jag redan tidigare framhållit är det tvärtom nödvändigt att tillföra det militära försvaret ytterligare medel, något som också skulle öka trovärdigheten för den svenska säkerhetspolitiken.

För att skapa den tidigare omnämnda handlingsfriheten anser vi att såväl repetitionsutbildningen som materielanskaffningen måste få ökade resurser med tillsammans 1 320 milj.kr. utöver vad i propositionen föreslås.

Armén har drabbats hårt av de senaste tio årens försvarsplanering. Antalet brigader har sjunkit från 29 till 21. Radikala ingrepp har redan gjorts i både grund- och krigsorganisationerna. Dessa stora förändringar måste nu följas av en period av analys och bedömning. En balans måste etableras mellan kravet på god materiell och utbildningsmässig standard å ena sidan och behovet av mängden förband för att täcka territoriet å den andra. Även om senare tids krigserfarenheter tycks visa kvalitetens överlägsenhet över kvantiteten, kan den föreslagna neddragningen från 21 till 18 brigader inte nu accepteras. Den skulle drabba tre förhållandevis moderna och välutrustade brigader – Närkes-, Bohus- och Kronobergsbrigaderna. Eftersom vinsten med att lägga ner dessa redan nu skulle vara obefintlig, innebär det kapitalförstöring att avskaffa dem innan det framtida behovet av brigader analyserats närmare inför 1992 års försvarsbeslut.

Den av regeringen föreslagna nedläggningen av Svea Ingenjörregemente i Almnäs ger heller inte några större besparingar under den tid som återstår till försvarsbeslutet 1992. Vi kan acceptera att den tidigare föreslagna flyttningen till Strängnäs inhiäras liksom att man inte etablerar någon ingenjörsutbildning i Sollefteå. Att däremot helt lägga ned Almnäsetablissemang, som är ett av arméns modernaste, utan att kunna utnyttja det för annan mili-

tär verksamhet finner vi moderater vara en kapitalförstöring av enorma mått. Svea Ingenjörregemente bör sålunda finnas kvar i avvaktan på den översyn av arméns krigs- och fredsorganisation som behöver ske inför 1992 års försvarsbeslut. Handlingsfriheten innebär således att viss ingenjörsutbildning i framtiden kan komma att äga rum vid Almnäs likaväl som att utbildningen där även kan få ett annat innehåll. Den till Almnäs lokaliserade FN-skolan bör därför inte flyttas till Kungsängen utan kvarligga vid Almnäs. Fältarbetsskolan, som nu ligger vid Almnäs, skulle enligt tidigare beslut flytts till Ing 2 i Eksjö. Det rimliga hade varit att även fältarbetsskolan hade kvarblivit vid Almnäs. Det faktum att förberedelserna för flyttningen är långt framskridna och att investeringar redan gjorts i Eksjö gör emellertid att vi accepterar flyttningen.

Av de ytterligare resurser om 1 320 milj.kr. som vi moderater föreslår utöver regeringens anslag vill vi anvisa 300 miljoner till utökad repetitionsutbildning inom armén och 420 miljoner för anskaffning av materiel. Av dessa senare medel är 230 miljoner avsedda som ersättning för beställning av Haubits 77 B, 90 miljoner för bibehållande av utvecklingskapacitet vid försvarsindustrin och 100 miljoner för förstärkning av pansarvärnsfunktionen. Regeringen lade bl.a. under förra året ut en beställning av Haubits 77 B, som utan att den fanns med i ÖBs planering, skulle betalas genom omfördelning inom befintlig anslagsram. Denna typ av ryckighet i regeringens handlande, främst tydligen föranledd av regional- och försvarsindustripolitiska skäl, finner vi oacceptabel. Föreligger behov av dylika ingrepp måste dessa naturligtvis läggas utanför befintlig ram och medel härför tillföras försvarsanslaget.

För marinens del är ubåtsskyddet en av de verksamheter som enligt föredragande statsrådet bör prioriteras. Vi har ingen annan uppfattning från moderat sida, men eftersom undervattenskränkningarna mot Sverige fortsätter, trots vidtagna åtgärder, måste enligt vår uppfattning en andra ubåtsstyrka beslutas och organisationsbestämmande materiel till denna beställas. För detta ändamål vill vi anvisa 300 miljoner utöver regeringens ram.

Liksom när det gäller Haubits 77 B inom armén har regeringen för marinens del lagt en beställning av en ny ubåtsserie – Ubåt 90 – utan att ge erforderliga ekonomiska medel. Beställningen av ubåt 90 är naturligtvis i och för sig positiv, men finansieringen inom marinens ram leder till oacceptabla konsekvenser för andra viktiga funktioner. Marinen måste därför kompenseras för denna investeringskostnad. Vi vill för detta ändamål anvisa 100 miljoner utöver regeringens ram.

Den nya regionala marina ledning – marinkommandostaberna – som nu organiseras kommer att medföra en efterlängtd förstärkning av den marina ledningskapaciteten, men vi moderater finner att förutsättningarna för att lokalisera MKOs stab till Tullinge åter har förändrats. Dels har kostnaderna stigit kraftigt för projektet, dels kommer marinkommandostaben att innehålla färre anställda än vad som tidigare antagits. Vi menar därför att det är olämpligt att i strid med ÖBs och CMs åsikt genomföra den av regeringen planerade flyttningen till Tullinge. Över huvud taget borde hela Tullingeprojektet, med hänsyn till de mycket stora investeringskostnaderna, tas under förnyat övervägande.

Vad gäller flygvapnet säger sig försvarsministern också fortsättningsvis

vilja prioritera luftförsvarsförmågan. Moderata samlingspartiet delar den uppfattningen och anser det, eftersom renovering och modernisering av samtliga J 35 har genomförts, naturligt att ytterligare en division J 35 Draken organiseras vid F 10 i Ängelholm. Att inte organisera en tolfte jaktdivision skulle innebära en stor kapitalförstöring. Att som regeringen föreslår kasterstålla någon eller några flygdivisioner är enligt vår uppfattning klart olämpligt. Erfarenheter visar att flygförband inte lämpar sig som vare sig kader- eller mobiliseringsförband. Vi anvisar även för detta ändamål medel utöver regeringens ram.

Låt mig så, herr talman, säga några ord om Karlskronavarvet. Vi moderater anser att det krav som framförs i motion Fö15 på en översyn av den statligt ägda örlogsmarina verksamheten bör tillstyrkas. Mycket talar nämligen för att de fartygsproducerande enheterna inte passar in i Celsiuskoncernen, vars nuvarande verksamhet huvudsakligen ligger inom andra branscher än varvsindustrin. I anslutning till en eventuell försäljning av Celsiuskoncernen, i det fall staten skulle avyttra denna, bör det säkerställas att de strukturfrågor som gäller Karlskronavarvet AB och Kockums AB får en gynnsam lösning. Vi anser att det bör ankomma på regeringen att tillse att dessa bolag ges en ägarmiljö som bättre än den nuvarande möjliggör en positiv utveckling av företagen och som bidrar till en ändamålsenlig strukturering av den svenska försvarsindustrin.

Herr talman! Vi moderater står naturligtvis bakom alla de reservationer med moderata namn som fogats till detta betänkande, men jag yrkar för tidsvinnande bifall endast till reservationerna nr 1, 4 och 10.

Herr talman! Eftersom detta förmodligen är sista gången jag står i riksdagens talarstol, vill jag sälla mig till dem som har framfört ett tack till försvarsutskottets övriga medlemmar för en mycket trivsamt samvaro, som jag tror också har gett upphov till ett gott resultat för försvaret, även om vi i många frågor har klart delade meningar. Jag hoppas att de som blir kvar i försvarsutskottet med samma frenesi och samma duktighet som hittills kommer att fullfölja det försvarspolitiska arbetet här i riksdagen.

Jag vill också tacka presidiet och tjänstemännen inom kammarkansliet för de tolv år jag har haft förmånen att, under god ledning från deras sida, föra moderata samlingspartiets talan från denna talarstol.

Anf. 20 HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! Kerstin Ekman har motiverat liberal försvarspolitik. Jag tänker egentligen inte säga mer om vare sig reservationer eller resonemang i betänkandet. De flesta som intresserar sig för frågan – såväl i dag som i framtiden – är ju dessutom läskunniga.

Herr talman! Jag tycker att man vid ett sådant här tillfälle kan reflektera litet grand. Vi har i Sverige i dag rätt hårda omdömen om politiker. De riktar sig till stor del mot oss ledamöter i denna kammare. Valdeltagandet minskar, det förekommer missnöjesyttringar, och människor tycker inte att politikerna riktigt fyller sin funktion. Vi måste ta detta ansvar mot väljarna, men vi måste också se till att ta ett ansvar för verkligheten såsom den är.

Jag har i ganska många år hållit på med försvarspolitik. Jag upplever väldigt starkt att myndigheterna har en oerhörd dominans. När man som riks-

dagsledamot frågar sig om man inte kan göra på ett annat sätt än det vanliga, säger myndigheterna nästan undantagslöst att, nej, det kan man inte göra.

I samband med det förra försvarsbeslutet försökte vi få till stånd en ändring i fråga om uthålligheten, men de myndigheter som hade denna fråga inom sitt revir attackerade då vårt förslag mycket hårt. När vi försökte få till stånd en förändring av skyddsprinciperna reagerade den aktuella myndigheten också hårt mot förslaget. När förslagen sedan genomförs kommer i och för sig myndigheterna ibland och säger att det nog egentligen blev ganska bra. Regelmässigt har jag på den militära sidan funnit, när vi haft ett tiotal olika förslag på ändringar, att myndigheterna argumenterar emot politikerna i samtliga fall. Det är nästan som om myndigheterna skulle säga till oss: Er roll är inte denna, utan er roll är att ge oss de pengar som vi säger att vi behöver med utgångspunkt i det underlag vi har tagit fram till er. Visar det sig sedan att det underlag som vi ger er inte riktigt håller, så är det er uppgift att ge oss de pengar som vi har räknat fel på.

Jag upplever ibland att Roine Carlsson kritiserar. Jag har inte i allt samma uppfattning som Roine Carlsson. Jag tycker att han ännu tidigare borde ha genomfört ett antal strukturförändringar; jag kommer så småningom tillbaka till värnpliktsfrågan. Roine Carlsson kritiserar på grund av att han försöker ta befälet över myndigheterna, men det är precis vad jag tycker är bra med honom. Vi skulle naturligtvis mycket tidigare ha sett till att befälet hade tagits på den politiska nivån. De stora obalanserna i dagens försvar var naturligtvis möjliga att se redan tidigare.

Jag har flera gånger tidigare påpekat att 1972 års riksdag var medveten om att det fanns en obalans mellan investering och drift inom armén. Riksdagen fattade också ett beslut om att ta bort tio brigader, eftersom man insåg att det inte gick ihop. Myndigheterna genomförde inte detta, och sedan kom andra försvarsministrar och godtog myndigheternas ovilja att genomföra riksdagsbeslutet. Vi kan alla nu beklaga detta. Den obalans armén har, som inger oss så stora bekymmer, är ju en följd av att vi i det här huset inte riktigt vidhöll de rätta slutsatserna. Hade man trott att det en gång i framtiden skulle komma att regna miljarder från himlen, så hade man kunnat låta bli att genomföra detta beslut. Men det är en orimlig attityd.

Jag har också fått tillfälle att studera andra samhällssektorer. Jag är ordförande i den avdelning av riksdagens revisorer som har gett sig på att studera svensk sjukvård. Jag har då fått erfara, att detta skall man inte göra, eftersom detta nämligen är ett revir för Landstingsförbundet. Om ett riksdagsorgan ger sig in på detta, skickar Landstingsförbundet ett remissyttrande på två stycken A4-ark för att tala om att rapporten är undermålig.

Samtidigt får man åtskilliga brev från folk ute på fältet – distriktsläkare och andra – som skriver att det är bra att ett ansvarigt organ äntligen försöker tala om hurdan situationen är, att man försöker redovisa skillnaden mellan det som var riksdagens intentioner och det som verkligen händer. Ju närmare patienten man befinner sig, desto mer önskar man en omprövning, och ju längre ifrån patienten man befinner sig, desto mer aggressiv är man emot att riksdagen tittar på frågan.

Det är litet obehagligt att i fråga om sjukvårdsområdet behöva notera att riksdagen har sagt att det skall satsas mer på primärvård men att det inte

finns någon återrapportering. Socialutskottet har inte begärt en sådan någon gång, socialdepartementet har inte heller gjort det, och socialstyrelsen sysslar över huvud taget inte med sådant. Inom Landstingsförbundet, där man tror sig sitta på siffrorna, anser man sig nöjd bara man får tala om att man har gjort rätt.

I samband med olika försvarsbeslut har jag stått i den här talarstolen och sagt att den svagaste länken är sjukvården, och jag har känt mig mycket obehagligt berörd av detta. Nu visar det sig att det inte är fullt så farligt. Vi har nämligen utgått från vad socialstyrelsen har sagt oss. Det gäller delvis frågan om läkarna. Man räknar med att deras fredstida tjänstgöring är 30 timmar, men använder man dem längre, inser man att det inte råder någon brist på läkare. Antalet operationssalar är mycket större än vad socialstyrelsen har sagt. På socialstyrelsen känner man nämligen inte till detta, därför att man har dålig kontroll. Försvarskommitténs arbetsgrupp visar också att läget när det gäller det som vi trodde var den största bristen, nämligen förbrukningsmateriel, är betydligt bättre än myndigheterna har angivit.

I verkligheten är det alltså inte fullt så farligt, men den ansvariga myndigheten är illa orienterad, och vi har trott på myndighetens uppgifter. Vad säger oss detta? Jo, att vi som politiker måste ta ansvar för vad som händer ute i verkligheten. Myndigheterna har sedan länge den uppfattningen att deras uppgift alltid är att skildra verkligheten på ett sådant sätt att de får mer pengar och att det gäller att skriva petita på det sättet. Vi påverkas ibland till att tro att det är såsom myndigheterna säger.

Låt mig ta ett exempel. Vår överbefälhavare talar – och förmodligen med ganska stor framgång – om att det svenska försvaret blir sämre och sämre. Han gör det naturligtvis av det skälet att han vill ha mer pengar. Jag hävdar med stor bestämdhet att det svenska totalförsvaret i dag är väsentligt bättre än det var för fem–tio år sedan. På civil sida är detta alldeles uppenbart. Vi hade svaga länkar där, samtidigt som man satsade oerhört mycket på några länkar som hade starka påtryckningsgrupper och påtryckande myndigheter. Det var riktigt att ta pengar från de starka länkarna och ge till de svaga, så som vi gjorde 1987, eftersom kedjan bestäms av de svagaste.

I fråga om den militära sidan är det sant att vi nu har tagit bort ett antal brigader. Hade dessa tagits bort tidigare, skulle försvaret i dag ha varit starkare. Det är alltså fråga om en felaktig struktur. Felet är inte att regementen läggs ned och att dessa brigader tas bort, utan felet är att detta icke gjordes tidigare.

Låt mig ge ett enkelt exempel. Inför det förra försvarsbeslutet fick försvarskommittén beskedet att Robot 15 b, som enligt planerna skulle anskaffas för JAS, redan var under leverans medan planen skulle komma flera år senare. Vi ställde då frågan: Hur skall vi, om det exempelvis blir krig 1991, kunna förklara för skattebetalarna att robotar för ett antal 100 milj. kr. ligger i förråd i väntan på JAS? Skulle det inte gå att sätta robotarna på Attackviggen? Det hade myndigheterna inte tänkt på, men man sade att det kunde genomföras till en kostnad av 40 milj. kr. Detta började man sedan genomföra. Några tekniker fann då, att om man ändå skulle göra om balkarna för att kunna bära Robot 15, så kunde man lika gärna sätta dem på Spaningsvigarna, eftersom de är ungefär likadana. När man ändå genomför detta – det

blir bl.a. fråga om data – så får man egentligen för Viggen tillgång till JAS hela beväpning. Plötsligt visade det sig att vi, från att ha haft t.ex. ett spaningsflygplan som kunde ha en robot i jaktförsvaret, hade fått en maskin som kan flyga omkring med sex stycken jaktrobotar. Denna kan alltså bli en ganska bra jaktmaskin mot exempelvis trupptransportflygplan. Detta kom så att säga som en bonuseffekt.

Vad visar oss detta? Jo, det visar att om det skall bli möjligt att göra förbättringar, så skall ansvaret läggas ganska långt ned, på en nivå där sådana här tips kan komma fram. Men det verkar som om myndigheterna helst bara vill göra sådant som man tror kan motivera politikerna till att ge mer pengar.

Det som vi nu har gjort innebär att sjömålsbekämpningskapaciteten för attacksystemet har fördubblats genom att vi har både de tidigare robotarna och de nya. Detta gör naturligtvis att behovet av andra åtgärder, som kostar väldigt mycket pengar, är mindre. Jag kan förstå att myndigheterna inte tycker att det är så roligt att föra fram det mest rationella förslaget. Det är enligt min mening viktigt att riksdagens egna organ och kanslihuset skaffar sig sådana instrument att man kan välja de rationella lösningarna.

Detta är ett principiellt problem med lång räckvidd. Vi som sitter i försvarsutskottet kan möjligen med viss rätt hävda att vi har hyfsat med tid och att vi hinner gå igenom arbetsmaterialet. Vi hinner gå tillbaka och titta på tidigare beslut. Ledamöterna i ett annat utskott berättar att de har 36 sekunder per motionsyrkande, och man inser att detta icke är en rimlig behandling. Utskotten hinner därför aldrig gå tillbaka för att studera tidigare beslut.

Visst har vi olika meningar partierna emellan när det gäller försvarspolitik, men det ligger ändå på marginalen. Det är fråga om någon enstaka procent upp eller ned. De som vill höja anslagen med mer än någon procent, vet att de säkert ändå inte kommer att kunna göra det om de skulle få tillfälle. Detta är alltså mycket marginellt. I fråga om de 99 % där vi är överens, borde vi ha ett gemensamt intresse av att verkligen kunna granska materialet och ta ansvar för besluten. Det kräver att vi på den politiska nivån – utskottet och ansvarigt departement – tillsammans måste kunna ta ledningen. Det är orimligt att vi har ett försvar som alla, inkl. myndigheterna, anser är i kraftig obalans, därför att vi har satsat för mycket på driften och för litet på investeringarna.

Sedan finns det ett antal frågor som hänger ihop med det och som gäller principer. En sådan är naturligtvis frågan om värnpliktssystemet.

Den norska professor som kanske kan mest i världen om det här – hon har i varje fall forskat mest om det – är Ragnhild Sohlberg; hon var i Monterey. Hon var på FOA men hade mycket svårt att vistas i den miljön – hon upplevde att hela det svenska etablissemangen tyckte att man inte fick framföra sådana uppfattningar som hon gjorde från svenska FOA. Hon sade att värnplikten är ett underbart system. Det innebär att man i alla lägen kan ta ut precis den kvantitet och den kvalitet man behöver. Det är ett oerhört flexibelt system. Men säger man sedan att i princip alla män skall utbildas och dessutom utbildas lika länge får man världens mest rigida system.

Vaktsläendet kring den fyrkantiga tillämpningen har fått tre följder.

För det första: Detta har lett till att vi har ett civilförsvaret som är förgubbat och outbildat. Det är bara 20-åringar som kan godta att bli inkallade för ut-

bildning tre–sju månader, och får de inte kallas in till civilförsvaret utan bara till det militära försvaret får vi ett utbildat och förgubbat civilförsvaret.

För det andra: Jag vet inte hur många hundratusen värnpliktiga som har utbildats sedan andra världskriget och sedan inte krigsplacerats. Det är svårt att se dem i ögonen och säga: Vi tog ut dig – jag skall då inte titta på Jan Jennehag som jag nyss gjorde; jag tar Carl-Johan Wilson i stället – för en princip skull. Vi tog tio månader av din tid, men vi hade ingen användning för dig. Det är verkligen att misskreditera hela värnpliktstanken. Den skall användas för ett vettigt ändamål.

För det tredje: Vi har 20 000 som nu mot sin vilja går omkring och väntar upp till tre år på utbildning. Vi vet att det innebär betydande sociala problem för dem, och det innebär större kostnader. Det fanns ett förslag i en arbetsgrupp i värnpliktskommittén, där Åke Gustavsson och jag drivit det här ganska mycket, att låta dem slippa. Men så blir det inte. Jag tycker att det är ett högt pris att betala för en princip.

Det som nu har hänt – det är glädjande – är att regeringen nu också säger: Låt oss se över det här systemet! Från folkpartiets sida har vi motionerat om det i årtionden. Nu får vi en granskning, och det blir Roland Brännström som kommer att leda utredningen. Jag tror att den är väldigt viktig.

Värnpliktssystemet är ett underbart system, och vi skall ha det kvar, alldeles oavsett hur försvaret blir. Även om vi bara behövde ett försvar som vore tiondelen eller femtedelen av dagens, skulle vi ändå ha kvar värnpliktssystemet, därför att ett yrkesförsvar är så dyrbart och svårrekryterat. Att i ett läge med brist på arbetskraft försöka ragga upp svenska soldater är inte lätt.

Värnpliktssystemet är ett fint system, men värnplikten skall inte vara bunden till ett visst antal. I dagens svenska värnpliktsförsvar tar vi ut 34 % av årskullarna. Kvinnorna tar vi inte ut, och var tredje man tar vi inte heller ut, men 34 % tar vi ut. Hade vi ett värnpliktssystem där vi tog ut 27 % till militärt försvar och 7–9 % till det civila försvaret vore det fortfarande ett system som byggde på en plikttag, och det skulle vara rationellt.

Den slutsats jag här försöker dra är att vi från politisk nivå måste ta ledningen. Myndigheter kommer definitionsmässigt alltid att se till myndighetsintresset. Min erfarenhet är väldigt enkel: En myndighet är företrädare för vad den uppfattar som sin sektor men egentligen ännu mer för myndigheten själv – när man som riksdagsman får ett brev från en myndighet i Sverige är det sällan det gäller myndighetens verksamhetsområde, utan det gäller nästan alltid att myndigheten själv riskerar att förlora sin lokal, få flytta, förlora en avdelning eller drabbas av en minskning av folk. Det är då de kommer springande till oss i riksdagen. Men det är mer sällan en myndighet vänder sig till oss därför att man på myndigheten upplever att något samhällsproblem är väsentligt.

Är man medveten om det här inser man att det är väsentligt att riksdagen på ett helt annat sätt än hittills tar ledningen. Sedan försvarets planeringssystem antogs av riksdagen 1971 har vi i försvaret jobbat med femårsplaner och med att titta tillbaka. Vi är nu i färd med att införa en treårsbudgetering, där man försöker tre år framåt för hela statsförvaltningen. Då blir det avgörande att verkligen göra en uppföljning. Riksdagen måste uttrycka målen i sådana termer att det går att mäta och att gå tillbaka och se om målen blev uppfyllda.

Prot. 1990/91:114
17 maj 1991

*Verksamhet och
anslag inom
totalförsvaret
1991/92*

Det gör man inte i dag. Ett vanligt utskott ser världen i form av en packe papper som det gäller att försöka få att minska ett visst antal centimeter, så att man är klar med varje ärende till det datum då det enligt vad talmanskonferensen har bestämt skall behandlas i kammaren. Det hela blir då bara en fråga om antal dagar och antal centimeter papper. Verkligheten bortanför detta får över huvud taget inte en chans – konstitutionsutskottet erkänner t.ex. att man inte kommer att seriöst kunna granska förslaget till kommunal lag; det har man inte tid med. Formellt kommer den att gå igenom. Det är helt oacceptabelt.

Försvarsområdet är naturligtvis besvärligt på det sättet att det är svårt att finna alternativ av det slag som finns t.ex. när det gäller sjukvården. Jag tror för egen del att sjukvården i Sverige kommer att se helt annorlunda ut om två–fyra år. Den kommer då att vara bättre och mer kostnadseffektiv än i dag.

När det gäller försvaret har vi talat om decentralisering i 20 år. Men det har de facto skett mycket litet. Det är en väsentlig uppgift för kammaren att ta på sig rimliga arbetsuppgifter, ställa upp de mål man vill verka för och sedan kunna följa upp det.

Jag har i det sammanhanget nämnt Roine Carlsson. När Roine Carlsson har fått kritik är det för att han har försökt ta det politiska befälet. När Roine Carlsson kritiserar för det tänker jag ta honom i försvar. Däremot tycker jag att Roine Carlsson dröjer för länge med att göra något i värnpliktsfrågan, men jag är ändå glad att utredningen nu tillsätts. Det finns ett stort förnyelsebehov.

Hotet från omvärlden har nu rimligen minskat. Men de problem vi känner oss oroad av är de obalanser som finns i apparaten själv, till följd av försummelser under årtionden. Hade vi haft ett försvar i balans hade vi nu kunnat säga: Vi kan minska på vårt försvar nu när hotet utifrån minskar. Men det som inger oss oro är en följd av vår tidigare oförmåga att hålla balans mellan investeringar och drift.

Oavsett vem som skall ta ansvar för det här är det, tror jag, nödvändigt att hela tiden se till att veta vad som görs och återge fakta på ett riktigt sätt och inte låta myndigheter bluffa och gömma saker och ting i syfte att få politikererna att skjuta till pengar och i syfte att dölja förhållanden som man tror kan vara ofördelaktiga. Det är viktigt att förstå att kammaren icke fungerar när det gäller att leda den offentliga sektorn, därför att riksdagen själv är för splittrad i sitt jobb.

Anf. 21 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! I detta mellanår av försvarspolitiska beslut tilldrar sig dagens debatt kanske inte något större intresse. Vi i centerpartiet har kritiserat regeringens valhanta hantering, som förra året ledde till det slutliga sammanbrottet för den då sittande försvarskommittén.

Kommittén hade genomfört 70 sammanträden, och dess ledamöter hade rest ute i världen och gjort studiebesök, men den 24 oktober – sammanbrottsdagen – låg fortfarande ÖCBs programplan för det civila försvaret helt obehandlad. Det är inte alls svårt att göra bedömningen att de civila delarna

bör utredas i särskild ordning, något som vi också har krävt i vår partimotion Fö17.

Vi anser att det finns stora brister i det civila försvaret. Här gör vi möjligen en annan bedömning än den Hans Lindblad gjorde alldeles nyss. Vi anser att dessa civila frågor måste ges en högre prioritet än vad som har gällt hittills. Mycket tyder på att de icke-militära hoten och sårbarheten kommer att få större aktualitet. Civildförsvaret har ansvar för hur vår befolkning på 8,5 miljoner människor i både krig och kristid skall få omsorg, skydd och sina basbehov täckta. Detta inbegriper också det behov som det militära försvaret har av sjukvård, energi, transporter och förnödenheter.

Det sägs ofta att det är viktigt att se totalförsvaret i ett sammanhang. Men om man inför varje försvarspolitiskt beslut ändå bara hinner utreda den militära delen av försvaret och anslår kortaste möjliga tid till den civila delen, då blir det ändå ingen helhet. Vi anser därför att det är klokt att besluta om det civila försvaret efter det att beslut har fattats om säkerhets- och försvarspolitiken samt det militära försvarets utformning.

Detta skulle ge bättre förutsättningar att integrera beredskapsfrågorna i utformningen av bl.a. energi-, närings-, jordbruks- och sjukvårdspolitik. Det skulle sannolikt leda till en minskad sårbarhet i samhället.

Det är särskilt angeläget att sårbarhetsfrågorna i samhällets nätverk studeras, i synnerhet sårbarheten i storstäderna.

Försörjningsberedskapen för livsmedel är en annan mycket central fråga. Vi anser att beredskapsmålet med en 80-procentig försörjning av livsmedel är nödvändigt för att klara en kris- och krigssituation. Vår självförsörjningsgrad är en avgörande faktor för att upprätthålla förtroendet för totalförsvarets förmåga hos landets befolkning liksom i omvärlden. Vi har därför anslagit 128 milj.kr. utöver regeringens förslag för att stärka bl.a. livsmedelsberedskapen. Den frågan har behandlats i jordbruksutskottet.

I en tid av stora förändringar inom svenskt jordbruk finns det faktiskt anledning att vara observant på möjligheterna att klara livsmedelsförsörjningen. Men som vanligt möts sådana farhågor oftast med en axelryckning. Det bör dock i ett särskilt utredningsarbete vara möjligt att ge den problematiken sitt rättmätiga värde.

Eftersom vi har krävt ett särskilt parlamentariskt utredningsarbete beträffande de civila delarna, så har vi inte preciserat förslag på alla delområden utan konstaterar att utskottsmajoriteten egentligen tycker som vi.

I utskottets skrivning sägs att den handläggningsordning som i centerpartiets motion förordas rörande hanteringen av den långsiktiga inriktningen av det civila totalförsvaret, i rådande läge kan komma att visa sig praktisk och ändamålsenlig. Vi välkomnar naturligtvis att utskottet på detta sätt ger uttryck för instämmande i vårt förslag, även om vi tycker att man fullt ut kunde ha tillstyrkt vårt motionsyrkande. Verkligheten kommer ändå att visa att vi har rätt i vår bedömning, att det rent av är klokt att fatta beslut efter det att säkerhetspolitiken och den militära delen av totalförsvaret fått sin utformning.

Så några ord om värnplikten. Principen om ett folkförsvaret, som vilar på medverkan från varje medborgare, anser vi måste bibehållas. Men tyvärr möter man andra uppfattningar i denna fråga. Även om jag nu vet att värn-

Prot. 1990/91:114
17 maj 1991

*Verksamhet och
anslag inom
totalförsvaret
1991/92*

pliktssystemet och övriga pliktlagar skall bli föremål för ett parlamentariskt utredande, så tycker jag att det är viktigt att vi i dagens debatt ändå slår fast att den allmänna värnplikten skall utgöra grunden för det militära försvaret också i framtiden.

Jag noterar i likhet med flera andra här att Roland Brännström, som skall leda den här utredningen, klart har uttalat sig för att denna princip skall gälla i utredningsarbetet. Vi har anledning att så småningom förvänta oss besked från delutredningen. Naturligtvis skall vi arbeta med dessa frågor också i försvarsberedningen, och vi hoppas att det blir någon form av avtappning från pliktlagsutredningen till försvarsberedningen.

Regeringen föreslår att värnpliktsförmånerna skall förbättras något som en följd av de ökade kostnader som skattereformen har inneburit. Höjningen med 3 kr. av dagersättningen är dock ganska blygsam i förhållande till de storstilade löften som socialdemokraterna gav de värnpliktiga inför valet 1982. Om dessa löften hade infriats under det nuvarande regeringsinnehavet hade dagersättningen varit ca 50 kr. Man kan undra om det var ett löfte eller möjligen en målsättning. Vi tycker att dagersättningen bör räknas upp till 38 kr., och vi har i vårt budgetalternativ avsatt 50 milj.kr. för ändamålet.

De frivilliga försvarsorganisationerna har bl.a. som en följd av skattereformens ändrade traktamentsförmåner och bilersättningar fått svårare än tidigare att engagera försvarsmaktens anställda som instruktörer i sin utbildning. Vi anser att instruktörsförmånerna måste förbättras liksom möjligheterna till tjänstledighet för att kunna utföra dessa viktiga insatser för totalförsvaret. Men vi har inte lagt fram något förslag eftersom dessa frågor är föremål för utredning.

Nu har dock de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet som tradition att bjuda över sin minister när det gäller vissa anslag till främst civilförsvarsförbundets verksamhet, så också i år. Ytterligare 1,5 milj.kr. har anslagits dels till civilförsvarsförbundet, dels till Gällöfsta kursgård. Själv hade jag gärna sett att hela påslaget gått till civilförsvarsförbundet. Det är där det folkliga engagemanget finns och det är där mycket ideellt arbete som är väl värt att stimulera läggs ned. Jag är något mer tveksam till anslaget till Gällöfsta kursgård, men jag har inte reserverat mig mot det.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 1, 12, 23 och 71 i utskottets betänkande.

Anf. 22 HANS LINDBLAD (fp) replik:

Herr talman! När det är aktuellt med omprövningar på detta område, så kommer alltid centern sist med sina förslag. Det kan alltid diskuteras om det har satsats för mycket eller för litet pengar på civil beredskap i Sverige under efterkrigstiden. Det har, som jag sade, satsats miljarder på tekoindustrin och skoindustrin. Samtidigt känner vi inte till något land som har uppgett sin frihet och kapitulerat på grund av brist på kläder och skor. Det har inte hänt. Vi har också satsat mycket på gödsel och bekämpningsmedel inom jordbruket, trots att vi redan i fred har ett överskott på sådana medel. Det utgör ett stort problem. I krigstid kan man gå över till vegetabilisk föda, dra ner ransonerna osv. Det råder alltså ingen brist på livsmedel. Däremot kan ändå

folk svälta ihjäl på grund av transportproblem. Man har inte sett till att det under krigstid skall vara möjligt att transportera livsmedel och annat till olika delar av landet, inkl. storstäderna. Pengarna har använts på ett mycket konstigt sätt. Vad det har berott på är naturligtvis mycket enkelt att förstå. Jag inser att jordbruksrörelsen vill argumentera för behovet av sin produktion, och det har varit lönsamt för dem att göra det gentemot politikerna. Tekoindustrin, dess fackförbund, landskapets folk och andra har också varit framgångsrika när det gällt att framföra sina argument. Det har också gällt landshövdingar, kommunalråd m.fl.

Sårbarheten i samhället har vi dock granskat ganska litet. Det har gällt på bl.a. sjukvårdsområdet, telekommunikationsområdet och elförsörjningsområdet. Det blev dock en väsentlig förändring 1987 när det sades att det gällde att kunna vidta åtgärder på dessa viktiga områden. Det allvarligaste problemet gäller förmodligen vattenförsörjningen. Just de stora vattenförsörjningssystemen är mycket sårbara, framför allt i de stora tätorterna.

Jag tror alltså att man hade kunnat nöja sig med mycket mindre pengar till den civila beredskapen, om man hade satsat resurser på ett rationellt sätt. Varje krona som har använts till sådant som inte är så angeläget har antingen i onödan tagits från skattebetalarna eller också har pengarna tagits från något väsentligt ändamål inom övriga delar av totalförsvaret. Politikerna har inte haft det rätta kuraget. De har inte velat stöta sig med olika grupper i samhället.

Det gäller att hela tiden ha en aktiv riksdag och ett aktivt utskott som vågar fatta korrekta beslut. I och med ÖCBs tillkomst har vi dock fått en myndighet som försöker handla rationellt, men fram till dess var det jordbruksnämnder och andra som äskade medel till sin egen lilla sektor. Det var mycket olyckligt. Det har rått obalanser på både den militära och den civila sidan på grund av att politikerna inte har tagit kommandot. Också det har varit utomordentligt olyckligt.

Anf. 23 GUNHILD BOLANDER (c) replik:

Herr talman! Den uppräknings av diverse felprioriteringar som Hans Lindblad gör har kanske sin orsak i att man aldrig har avsatt tillräckligt mycket tid i förberedelse- och utredningsarbete för att göra de rätta bedömningarna av hur pengarna bäst skall användas inom de civila delarna av totalförsvaret. Det är kanske inte krångligare än att vi kan ge utredningsarbetet tillräckligt med tid för det.

Så fort man talar om jordbruksberedskap, livsmedelsberedskap och andra försörjningsfrågor, så är det böndernas intressen som bevakas. Jag avvisar bestämt det motivet som det viktigaste. En hungrig soldat är ingen bra soldat, och det bör också Hans Lindblad förstå.

Jag vill gärna ge en komplimang till ÖCB. För några år sedan väckte centern en motion om att man skulle utreda specifikt vattenförsörjningsproblemet i storstäderna. Den motionen avslogs naturligtvis i vanlig ordning här i kammaren. Men ÖCB fann vårt förslag så intressant att man bad regeringen att få utföra utredningsarbetet, och det har man nu gjort. Ett dokument har också presenterats. Att helt bortse från myndigheternas bedömningar och arbete på detta område, tycker jag är att underkänna dem.

Anf. 24 HANS LINDBLAD (fp) replik:

Herr talman! Inför det försvarspolitiska beslutet 1988 föreslog ÖB att Ing 1 skulle flytta till Strängnäs, och riksdagen sade ja till det förslaget. Därefter ångrade sig ÖB och sade att man ansåg att regementet skulle läggas ner. Men innan propositionen kom ändrade sig ÖB på nytt och menade att regementet skulle ligga kvar. Man kan omöjligen använda sådana myndigheters ställningstaganden som beslutsunderlag.

Om livsmedelsförsörjningen hade varit det intressanta, då hade naturligtvis riksdagen för länge sedan uttalat att det var väsentligt att klara transporter och lagring av livsmedel även för övre Norrlands behov. Man hade också sagt att vattenförsörjningen och annat var viktigt. De stora pengarna har dock lagts ned på jordbruksprodukter, gödsling av åkermark och annat. Jordbrukarna har helt enkelt haft starka påtryckningsgrupper. Att den stackars soldaten uppe i övre Norrland kanske ändå inte får mat i krigstid, beror på att transporterna inte fungerar. Det har alltså inget att göra med åkerarealens storlek i Skåne.

Anf. 25 SVEN-OLOF PETERSSON (c):

Herr talman! Att vi befinner oss i ett förberedelseskede inför ett nytt försvarsbeslut är nog alla medvetna om vid det här laget. Jag skall här ta upp till debatt några som jag tycker angelägna frågor rörande förhållandena i sydöstra Sverige.

I motioner har jag tillsammans med andra ledamöter pekat på de speciella förutsättningar som råder i denna del av landet. Vi har lyft fram positiva möjligheter, som vi ser det, att flytta flera delar av marinens verksamhet och enheter till Karlskrona. Vi vet att den verksamhet som bedrivs där i dag bedrivs med gott resultat vad gäller såväl effektivitet som ekonomi. Ytterligare satsningar i detta område skulle faktiskt placera marinen än mer i centrum, dvs. just i den delen av Östersjöområdet där den totala marina verksamheten tycks vara som intensivast.

Utskottet säger i sin skrivning att detta med omgrupperingar av marinförband i första hand ankommer på ÖB att besluta om. Ja, det har förvisso sin riktighet. Men det skall inte glömmas bort att den sittande försvarsberedningen och det kommande försvarsbeslutet kommer att ha stor betydelse för marinens framtida verksamhet och möjligheter till utveckling. I avvaktan på kommande förslag i denna fråga avser jag att avvakta och att, om så erfordras, återkomma med förslag som kan vara till gagn för landets försvarsförmåga och marinens framtid.

Vad gäller försvarsindustrin finns både motioner och en reservation till betänkandet om Karlskronavarvet. Vi menar att det är viktigt att Karlskronavarvet och Kockums får en annan huvudman än den nuvarande Celsiuskoncernen. Mycket talar för att de fartygsproducerande enheterna inom Celsiuskoncernen inte passar in där, eftersom koncernen till huvudsaklig del arbetar med helt andra saker än produktion av svensk högkvalitativ och högkvalificerad försvarsmateriel.

För något år sedan hade vi stora bekymmer med Karlskronavarvet, och problemen hopade sig. Man har gripit sig an dessa problem, rätt ut bekymren, ser nu framtiden an med tillförsikt och jobbar nu även med annan pro-

duktion som komplement till fartygsproduktionen. Det är viktigt att den speciella varvskompetensen säkerställs och att varvet på sikt får en annan ägare, huvudman, så att varvets kompetens, som i många avseenden är världsunik, kan få bättre möjligheter till en positiv utveckling.

Jag tycker att det är positivt, Paul Ciszuk, att miljöpartiet också inser värdet av att Karlskronavarvet och dess kompetens behålls. Det visar ändå att ni har förståelse för att vi behöver en kapabel och kvalitativt högtstående försvarsindustri här i landet, och jag hoppas att ni också vill medverka till att vi kan behålla annan bra försvarsindustri.

Herr talman! Med detta vill jag ansluta mig till centerns reservationer i utskottet och instämma i de yrkanden som Gunhild Bolander tidigare har framfört.

Anf. 26 BARBRO EVERMO PALMERLUND (s):

Herr talman! Vi behandlar nu de avsnitt i försvarsutskottets betänkande som rör de civila delarna av totalförsvaret. Jag kommer att redogöra för de socialdemokratiska ståndpunkterna.

Jag vill inledningsvis erinra om vad Roland Brännström sade om att förutsättningen för att hantera nu förestående budgetår bestäms bl.a. av mellanårskaraktären.

De civila delarna utgör oundgängliga delar av vårt svenska totalförsvär. Läget i stort inom det svenska totalförsvaret kännetecknas av såväl positiva förhållanden som problem. Till de positiva inslagen hör bl.a. att Sverige har ett av världens mest utvecklade civila försvar.

Principerna för finansiering av beredskapsåtgärder inom totalförsvarets civila del fastställdes genom 1987 års försvarsbeslut. Vissa funktioner tilldelas medel ur en gemensam ekonomisk planeringsram, exempelvis Civil ledning och samordning, Befolkningsskydd och räddningstjänst, Psykologiskt försvar, Hälso- och sjukvård m.m.

Beredskapsförberedelser inom affärsverkens ansvarsområden finansieras däremot med egna medel. Några finansierar dock sina beredskapsåtgärder med såväl egna medel som anslagsmedel. Inom andra funktioner sker finansieringen inom ramen för myndigheternas ordinarie förvaltningsanslag. Beredskapsförberedelserna betalas även av kommuner och landsting samt av näringslivet.

I regeringens proposition 1990/91:102, som betänkandet behandlar, erinrar försvarsministern inledningsvis om den ekonomiska planeringsramen för totalförsvarets civila del, som berör olika huvudtitlar och består av såväl förslagsanslag som reservationsanslag. För budgetåret 1991/92 beräknar försvarsministern enligt närmare redogörelse i propositionen ifrågavarande ram i beräknat genomförandeprisläge 1991/92 exkl. mervärdesskatt till 1 993 418 000 kr.

Miljöpartiet har i motion föreslagit att vissa funktioner inom den civila delen av totalförsvaret tillförs sammanlagt 648 milj.kr. utöver regeringens förslag.

Jordbruks- och socialutskotten har i sina yttranden över propositionen och därtill knutna motioner avstyrkt att ytterligare medel i enlighet med miljöpartimotionen anvisas till funktionerna Livsmedelsförsörjning m.m. resp.

Prot. 1990/91:114
17 maj 1991

*Verksamhet och
anslag inom
totalförsvaret
1991/92*

Hälso- och sjukvård m.m. Jordbruksutskottet har också avstyrkt tillkomsten av en ny funktion, Kärngårdar.

Försvarsutskottet är inte heller berett att förorda att medel tillförs utöver regeringens förslag. Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag i avvaktan på ett ställningstagande till den långsiktiga inriktningen av totalförsvaret och den därmed sammanhängande fördelningen av resurser mellan totalförsvarets olika delar. Det kan också framhållas att det sammantaget står tämligen stora reservationer från tidigare år till förfogande. Ett visst underutnyttjande av förslagsanslagen har också kunnat konstateras.

Herr talman! Betänkandet upptar också vissa för totalförsvaret gemensamma frågor. Här vill jag säga något om totalförsvarets hälso- och sjukvård.

De senaste två försvarsbesluten har utpekats sjukvården i krig som totalförsvarets svagaste länk. Desto mera glädjande är att det nu finns anledning att känna en betydande tillförsikt när det gäller beredskapsläget för sjukvården i kris och krig.

Socialministern föreslår nu åtgärder som skall säkerställa en bättre uthållighet beträffande försörjningen med läkemedel och förbrukningsvaror, ty det är där begränsningar fortfarande finns. Vidare bedöms behovet av infusionsvätskor i krig öka till ca 15 gånger fredsförbrukningen samt att lagring och transporter skapar särskilda problem. Socialstyrelsen har föreslagit att tillgången på infusionslösningar säkerställs genom en kombination av åtgärder. Enligt socialministern är det synnerligen angeläget att säkerställa tillgången på infusionslösningar.

I 1987 års försvarsbeslut behandlades också frågan om helikoptrar för sjuktransporter. Försvarsbeslutets intentioner har dock ännu inte kunnat förverkligas, bl.a. beroende på varierande intresse från sjukvårdshuvudmännens sida att delta i frågans lösning, säger socialministern. Hon framhåller nu med stöd av uppgifter från helikopterdelegationen, att det på vissa från beredskapssynpunkt viktiga orter finns förutsättningar att påbörja en uppbyggnad av en helikopterorganisation enligt intentionerna i 1987 års försvarsbeslut. Hon avser att återkomma med en närmare redovisning av hur denna fråga utvecklas. Enligt socialministern bör huvudmannaskapsfrågan för sjuktransporter nu lösas. Sjukvårdshuvudmännens ansvar för sjuktransporter föreslås utvidgas och föranleda ändring av hälso- och sjukvårdslagen.

Socialministerns förslag avseende utvidgning av sjukvårdshuvudmännens ansvar för alla slags sjuktransporter inkl. helikopterburna transporter har berörts i två motioner, från moderaterna resp. socialdemokraterna.

Försvarsutskottet delar föredragande statsrådets mening att huvudmannaskapsfrågan nu måste lösas och har ingen invändning mot det förslag som innebär att sjukvårdshuvudmännen får ett fullständigt huvudansvar för sjuktransporter. Liksom socialutskottet avstyrker försvarsutskottet motionsyrkandena.

Socialutskottet har med sitt yttrande överlämnat två folkpartimotioner som tar upp frågor rörande försörjning med infusionsvätskor. Socialutskottet delar motionärernas uppfattning att åtgärder måste vidtas så att behovet av infusionslösningar kan säkerställas, men förutsätter att regeringen utan särskilda uttalanden från riksdagens sida kommer att vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa försörjningen på detta område.

Försvarsutskottet delar socialutskottets mening att redovisningen i propositionen avseende planerade åtgärder är till fyllest varför något uttalande med den inriktning som förordas i dessa motioner inte erfordras.

Utskottet anser sammanfattningsvis att det är tillfredsställande att åtgärder nu kan redovisas som innebär att en funktion som länge betraktats som en av de svagaste länkarna i vårt totalförsvaret synes vara på väg att uppnå en beredskapsnivå som är i god överensstämmelse med övriga delar, även om ytterligare åtgärder krävs.

Herr talman! Jag övergår nu till att säga något om inriktningen i stort inom den civila delen av totalförsvaret.

Som utgångspunkt för sina överväganden rörande den allmänna inriktningen av totalförsvarets civila del konstaterar försvarsministern att förmågan hos denna del av totalförsvaret grundas på det fredstida samhällets resurser och dess handlingsberedskap och omställningsförmåga inför svåra situationer. Han betonar principen att ansvaret för en verksamhet i fred innebär motsvarande ansvar i krig och framhåller i detta sammanhang att beredskapsåtgärder som vidtas inför kriser och krig i många fall har samma karaktär som åtgärder mot skilda risker i det fredstida samhället. Enligt föredragande statsrådets mening bör beredskapsverksamheten i högre grad än hittills inriktas mot att omfatta hela hotskalan fred–kris–krig och i ökad omfattning ingå i de ordinarie driftsäkerhetsbedömningar som resp. verksamhetsutövare gör. Han understryker att verksamheten bör präglas av handlingsberedskap, kombinerad med ett stort mått av flexibilitet, och betonar i detta sammanhang utbildningens och övningarnas betydelse. Slutligen anger han att verksamheten under kommande budgetår i stort sett skall följa inriktningen enligt 1987 års försvarsbeslut.

Försvarsutskottet har i avvaktan på resultatet av pågående utredningsarbete inför ett nytt långsiktigt försvarsbeslut ingen erinran mot det sagda.

Ett flertal motionsyrkanden behandlas i betänkandet. Jag har inte haft möjlighet att beröra samtliga. Många tar upp områden som kommer att behandlas inför nästa långsiktiga försvarsbeslut. Andra yrkanden är föremål för myndigheternas handläggningar eller redan tillgodosedda. I huvudsak har här nämnda motiv legat till grund för utskottets avstyrkan.

Utskottet har också behandlat personalförsörjningsfrågorna inom totalförsvaret, däribland frågan om direktrekrytering av vissa värnpliktiga till den civila delen. Jag kan inte heller låta bli att nämna det i det här sammanhanget, eftersom det är av vikt att vi får en förnyring av civilförsvarets krigsorganisationer. Mycket talar enligt utskottets mening för att direktrekrytering av värnpliktiga till det civila försvaret efter ytterligare prövning kommer att framstå som en framkomlig väg att hantera vissa av totalförsvarets personalförsörjningsproblem. Utskottet delar försvarsministerns uppfattning att en särskild försöksverksamhet med direktrekrytering inte bör genomföras nu, främst med hänsyn till vad som anförts i betänkandet om behovet av att göra ett flertal nära sammankopplade frågor rörande personalförsörjningen och tjänsteplikt till föremål för en samlad översyn. Berörda motionsyrkanden från folkpartiet och miljöpartiet avstyrks med hänvisning till detta.

Utskottet har gjort vissa smärre omfördelningar inom ÖCBs ram till förmån för utbildning och övningar på lokal nivå liksom till signalskydd. Därut-

över har ytterligare medel tilldelats Civilförsvarsförbundets verksamhet, och Stiftelsen Gällöfsta Kurscentrum har fått pengar för att tillgodose medelsbehovet.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 27 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! I detta betänkande föreslås nu att ansvaret för luftburna sjuktransporter skall åvila sjukvårdshuvudmännen. Det innebär att dessa nu får totalansvaret för sjuktransporterna både till lands och i luften.

Under praktiskt taget hela 80-talet har jag motionerat, interPELLERAT och ställt frågor där jag krävt att vi även i vårt land skulle få en tillfredsställande organisation när det gäller luftburna sjuktransporter.

Jag måste erkänna att det har varit minst sagt tröggjort. Jag har lärt mig två saker under mina år här i riksdagen. Det är att man måste jobba långsiktigt och att man måste vara förbaskat envis. Kan man kombinera dessa två egenskaper, kanske man ibland når resultat. Därför är det tillfredsställande att vi nu äntligen kan fatta ett beslut om vem som skall ha det här ansvaret.

I vårt grannland Norge har man löst den här frågan på ett mycket tillfredsställande sätt. Det gäller både räddningstjänst och sjuktransporter med helikoptrar. Samma är förhållandet i dåvarande Västtyskland och i Schweiz, för att ta ytterligare några exempel.

I min egen hemkommun Söderhamn har man byggt upp ett mycket fint samarbete mellan sjukhuset och flygflottiljen när det gäller både räddningsinsatser och sjuktransporter med flygflottiljens Vertolhelikopter. Många liv har under årens lopp kunnat räddas genom snabba insatser. Många gånger har också helikopterbesättningarnas insatser inneburit skillnaden mellan liv och död för både nödställda och skadade som hämtats eller i samband med akuta och svåra sjuktransporter. Tyvärr har man inte dygnet-runt-beredskap på helikoptern på F 15, något som givetvis är en mycket stor nackdel, vilket jag påpekat vid ett flertal tillfällen.

För att landstingens ansvar för luftburna sjuktransporter nu inte bara skall bli en reform på papperet – jag vet att flera landsting är måttligt förtjusta i att ta över detta ansvar – är det viktigt att det utfärdas regler och anvisningar som tvingar landstingen att ta sitt fulla ansvar. Därför är det viktigt att det ansvariga statsrådet snarast för riksdagen redovisar hur den här verksamheten har utvecklats. Om den inte har utvecklats på ett tillfredsställande sätt måste man, som jag ser det, allvarligt överväga att göra både den luftburna räddningstjänsten och sjuktransporterna till en statlig angelägenhet. Det är viktigt att vi får ett fungerande system på detta område även i vårt land, något som naturligtvis kommer att rädda många människoliv och hjälpa skadade och sjuka tillbaka till ett normalt liv igen.

Anf. 28 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Det är minsann inte så ofta man får en motion bifallen i riksdagen, och därför känns det extra högtidligt när så är fallet. Det gäller mina motioner Fö420 och Fö3 som behandlar förhållandena på Ing 1 på Almnäs i Södertälje.

Under de senaste ett och ett halvt åren har förhållandena för Ing 1 och Almnäsområdet i Södertälje debatterats och en mängd olika besked har lämnats. I december 1989 beslöt riksdagen att Ing 1 skulle flyttas till Strängnäs. FOA skulle därefter etableras på Ing 1:s område. I februari 1990 beslöt så riksdagen att FOA icke skulle etableras där.

I skrivelse 1990/91:50 aviserade regeringen att förslag skulle komma om att Ing 1 skulle läggas ned. Trots en omfattande debatt och pågående utredning inför ett nytt försvarsbeslut kom det förslaget. Det var så mycket mer märkligt som bl.a. arméchefen i ÖB 91 hävdade att det ännu saknades underlag för att ange vilka regementen som kunde komma att behöva läggas ned.

I skuggan av kriget i Gulben och oron i Baltikum och Sovjetunionen kan det finnas anledning att ytterligare beakta den operativa betydelse som Almnäs och Ing 1 har för huvudstadens försvar.

Enligt militär sakkunskap är Stockholmsområdet särskilt känsligt för angrepp efter kort militär förvarning. Mot bakgrund av de erfarenheter som finns av modern krigföring är det inte realistiskt att räkna med att allmän mobilisering hinns med före ett krigsutbrott. Därför är det av stor vikt att kunna disponera förband på nära håll.

En nedläggning av Ing 1 skulle innebära en stor risk för att befälhavaren i Storstockholms försvarsområde inte disponerar några ingenjörsförband i det mest kritiska skedet. En nedläggning skulle också komma att innebära att länets olika delar blir skilda från varandra och från omvärlden, utan att det finns resurser att upprätthålla förbindelser i form av väg- och brobyggnad eller flygfältsreparationer.

Sammanfattningsvis kan sägas att militärområdet Almnäs är av avgörande betydelse för Storstockholms försvar.

I propositionen skriver försvarsministern att han strävar efter att upprätthålla organisatorisk handlingsfrihet. Någon analys av varför just Ing 1 är det ingenjörsförband som skulle avvecklas ett halvår före ett nytt försvarsbeslut presenterades emellertid inte.

Det kan inte uteslutas att ett nytt försvarsbeslut ändrar förutsättningarna för verksamheten på Almnäs. För att behålla handlingsfriheten och undvika stora investeringskostnader i närtid är det rimligt att nuvarande status på Almnäs ej förändras, åtminstone inte till dess den framtida krigsorganisationen klarlagts, vilket också är överbefälhavarens åsikt. Det gläder mig att nu också försvarsutskottet kommit fram till denna ståndpunkt.

Det kan inte heller vara i vare sig försvarets intresse eller i skattebetalarnas ögon försvarbart att överge en modern anläggning med 1 200 utbildningsplatser, hotell, restaurang och sjukhus 4 mil från Stureplan. Almnäs kan med fördel merutnyttjas, något som ju också utskottet instämmer i. "Almnäs ligger lämpligt till för att tillsammans med Svea livgarde -- kunna svara för utbildningen bl.a. av de territoriella förband som kommer att få uppgifter i Stockholmsområdet", skriver utskottet. Också de besparingar detta skulle innebära för värnpliktsresor uppmärksammas i betänkan-

det.

I motionen pekar jag på en rad områden som bör analyseras närmare för att man bättre skall utnyttja Almnäsområdet. Det gäller flyttningen av Värnpliktskontor Öst, mer utbildning etc. Det är angeläget att detta görs så att

beslutsunderlaget beträffande Ing 1 och Almnäs är heltäckande när nästa försvarsbeslut skall fattas 1992.

Herr talman! I det här fallet kan jag bara instämma i försvarsutskottets kloka resonemang. Men eftersom mina motionskrav inte blivit fullt ut tillgodosedda, vill jag dessutom yrka bifall till reservation 25.

Anf. 29 WIGGO KOMSTEDT (m):

Herr talman! Denna debatt är en form av mellandebatt inför ett viktigt försvarsbeslut nästa år. Det som denna gång skulle bli någonting bidde inte ens en tumme. Men det förekommer illavarslande rykten om att det skulle pågå planering av att Skåne skulle överges i händelse av ett anfall mot vårt land och att försvarslinjen skulle dras någonstans uppe i Småland. Detta får aldrig hända och kan aldrig någonsin accepteras av oss skåningar. En miljon människor skulle evakueras eller överges. Naturligtvis skall hela vårt land försvaras, precis som framhålls i den moderata reservationen 5.

Dessa rykten måste dock tas på allvar när det samtidigt förekommer uppgifter om att planer pågår om en otrolig bantning och åderlätning av det skånska försvaret.

Det senaste kriget, i Persiska viken, har visat att det finns två vapenslag som är väldigt avgörande i modern krigföring: pansarförband och flygförband. Det är just dessa två vapenslag som man vill ta bort i Skåne. Detta är illavarslande.

Det är helt obegripligt hur man bland försvarspolitiker och militärstrateger tycks tro att en fiende skulle komma klättrande över Kebnekajse när man kan ro i land vid Åhus. Hela vårt land skall naturligtvis försvaras.

Det är därför som vi moderater föreslår en ökning med 1,3 miljarder för att bibehålla handlingsfrihet inför nästa års försvarsbeslut. Vi måste i Skåne, med den geografiska struktur som landskapet har, ha tillgång till ett starkt pansarförband. En nedläggning av ett pansarförband i Skåne är förödande. Vi bör i stället snart fatta beslut om anskaffande av en ny stridsvagn – en svenskkonstruerad eller köpt av utländsk producent. Men beslutet måste fattas snart. Inte heller bör några ingrepp göras på flygstridskrafterna. Tvärtom bör ytterligare en division av J 35 Draken organiseras vid F 10 i Ängelholm, som vi framför i moderatreservation 43. För övrigt instämmer jag i de yrkanden som Göran Allmér framfört tidigare under debatten.

Så några ord om mitt särskilda yttrande nr 6. Jag har ingenting emot att de värnpliktiga får drägliga förhållanden och bra även när det gäller resor. Men det finns garnisoner där permittentresorna kostar lika mycket som den materiel som åtgår under utbildningen. Detta är orimligt. Nu skall det skärpas något, men det blir fortfarande väldigt liberalt. Man får inte bara resa till sin hemort utan man kommer också att få resa till föräldrar eller syskon eller, som utskottet skriver, "med anhörig jämförbar". Man får tolka "jämförbar" som flickvän – vad nu än jämställhetsdebattör i kammaren kommer att säga om att flickor betitlas jämförbara.

Konkret innebär detta att en grabb från Hässleholm som gör sin värnplikt i Eksjö kan anmäla att han har flickvän i Umeå, och då får han rätt att flyga dit över veckoslutet. Sedan skall han naturligtvis inte behöva ha samma flickvän under de fem månader som värnplikten omfattar. Han kan byta flickvän

och då meddela att han har flickvän i Östersund. Då får han ändra destination och flyga dit i stället. Detta är orimligt. Detta är inte att ge unga grabbar respekt för vad samhällsekonomin och det svenska försvaret tål, när vi vet vad vi har råd att satsa på.

Anf. 30 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! Jag begärde inte ordet för att replikera Wiggo Komstedt, men jag vill gärna säga beträffande hans särskilda yttrande att vad som alldeles särskilt bekymrar mig är att Wiggo Komstedt sedan värnplikten gubbat till sig så pass mycket att han har glömt bort att man på sju och en halv månad faktiskt kan byta flickvän. Det tycker utskottets majoritet, till skillnad från Wiggo Komstedt, är legitimt.

Vad jag egentligen begärde ordet för är att säga att jag i mitt huvudanförande aviserade en avkänning av huruvida de borgerliga partierna skulle kunna vara överens om eller ge en anvisning om att den marina situationen bedömdes som sådan att man i händelse av en borgerlig regering skulle återkomma och fylla de hål som regeringens materielbeställningar har gett anledning till. Jag fick, om än i litet olika ordalag, gensvar för detta och noterade det med tillfredsställelse. Det är min förhoppning, herr talman, att de löften som så här i debatten uttalas kan vara till någon nytta för marinchefen inför de ytterst grannliga överväganden som han har att göra under det löpande året.

Anf. 31 WIGGO KOMSTEDT (m) replik:

Herr talman! Mycket kort till min värderade vän försvarsutskottets ordförande: Jag bryr mig naturligtvis inte om ifall de värnpliktiga eller försvarsutskottets ordförande byter flickvän en gång i veckan, men det skall inte bekostas av skattebetalarna eller försvaret.

Anf. 32 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag har länge pläderat för att vi måste sätta ett stopp för den orimliga miljardrullningen till JAS-projektet. I motion 422 har jag, Lennart Nilsson och Magnus Persson utförligt utvecklat vår syn. Det finns ingen i dag som vet när JAS-flygplanet kommer att flyga med full kapacitet och full pålitlighet.

Den nya ledningen för industriprojektet JAS, som tillsattes för att få slut på all diskussion om ständiga förseningar och fördyringar, har nyligen gett sin syn på läget. Nya kraftiga förseningar och ett väsentligt högre pris än det som tidigare avtalats för flygplanen i delserie 2 har rapporterats. Delserie 2 omfattar inte mindre än 110 flygplan. Det mesta talar för att ingen kalkyl kommer att hålla innan JAS-plan kan både flyga och landa och produceras enligt uppgjort tidtabell. I dagens kärva läge är det inte försvarligt att fortsätta att låsa sig för nya miljardsatsningar.

Helst borde vi göra en avveckling av hela JAS-projektet, vilket vi yrkat i motionen. Det är industrin som är ansvarig för de försummelser, kostnadsfördyringar och förseningar som förekommit. Det är därför rimligt att Industrigruppen JAS själv får ta det ekonomiska ansvaret för detta. Skulle en avveckling av JAS-projektet inte vara möjlig i sin helhet, bör i varje fall vi

Prot. 1990/91:114
17 maj 1991

*Verksamhet och
anslag inom
totalförsvaret
1991/92*

verka för att delserie 2 av JAS-projektet, dvs. 110 JAS-flygplan, stoppas. Detta yrkas också i vår motion samt i en annan socialdemokratisk motion av Maj Britt Theorin, Anneli Hulthén och Berndt Ekholm. Jag är medveten om att det inte finns någon majoritet för kraven i våra motioner, samtidigt som jag – genom gjorda undersökningar – vet att det finns ett starkt stöd för krav av detta slag bland det svenska folket.

I reservation 19 uttrycks ett stöd för de motioner, som jag nu har berört. Där ställer man sig bakom de två socialdemokratiska motionerna.

Anf. 33 ARNE ANDERSSON i Ljung (m):

Herr talman! JAS 39 Gripen flyger nu i enlighet med planerna, Hans Göran Franck. Det är alldeles riktigt att JAS-projektet har blivit dyrt och avsevärt försenat, vilket också bidragit till att öka kostnaderna. Skillnaden mellan oss andra och Hans Göran Franck är, såvitt jag förstår, att Hans Göran Franck egentligen vill att vi skall betala pengarna, men inte få något flygplan för dem. Det är en alldeles exceptionellt dålig politik som Hans Göran Franck företräder. Vi är bekymrade över förseningen och fördyringen, men att nu avbryta projektet vore en totalt huvudlös politik.

Anf. 34 ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Låt mig fästa uppmärksamheten på att vad som gäller är ett avtal mellan staten och industrigruppen JAS om delserie 1. De ekonomiska ramarna är givna och dem svarar industrigruppen för.

Vi återkommer till hösten med en prövning av delserie 2. Tills vidare är detta vad som gäller både för det socialdemokratiska partiet och för riksdagen.

Anf. 35 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Även försvarsutskottet har uttalat att förseningarna och kostnadsfördyringarna är av allvarligt slag.

När vår motion väcktes hävdade vi att man borde utnyttja möjligheterna till en hävning av avtalet, även såvitt avser delserie 1. I så fall hade inte de ekonomiska konsekvenserna blivit av det slag som nyss nämndes.

Om denna möjlighet inte skulle finnas – vilket jag också sade i mitt anförande – är skälen starka för att avbryta och häva delserie 2. Det är inte någon dålig ekonomisk politik att göra på det sättet, utan tvärtom. Det finns goda möjligheter att ha ett bra flyg här i Sverige. Vi har ett av de starkaste flygvapnen i Europa i förhållande till vår folkmängd. En stor majoritet av svenska folket anser att det inte är försvarligt med de ekonomiska satsningar som görs i fortsättningen.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Mom. 1 (läget inom totalförsvaret)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 125 för reservation 1 av Arne Andersson i Ljung m.fl.

Mom. 4 (säkerhetspolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 53 för reservation 4 av Arne Andersson i Ljung m.fl.

Prot. 1990/91:114
17 maj 1991

*Verksamhet och
anslag inom
totalförsvaret
1991/92*

Mom. 7 (översyn av den militära ledningsorganisationen på central och regional nivå)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Hans Lindblad och Carl-Johan Wilson – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (fastställande av utgiftsram för det militära försvaret budgetåret 1991/92)

Först biträdde reservation 12 av Gunhild Bolander och Ingvar Karlsson i Bengtsfors med 34 röster mot 10 för reservation 13 av Jan Jennehag. 242 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdde reservation 11 av Hans Lindblad och Carl-Johan Wilson med 39 röster mot 34 för reservation 12 av Gunhild Bolander och Ingvar Karlsson i Bengtsfors. 213 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdde reservation 10 av Arne Andersson i Ljung m.fl. med 54 röster mot 37 för reservation 11 av Hans Lindblad och Carl-Johan Wilson. 196 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 135 röster mot 54 för reservation 10 av Arne Andersson i Ljung m.fl. 98 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 20 (fastställande av ekonomisk ram för totalförsvarets civila del för budgetåret 1991/92)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 16 för reservation 15 av Paul Cizuk.

Mom. 26 (försörjning med infusionsvätskor)

Utskottets hemställan bifölls med 227 röster mot 57 för reservation 17 av Hans Lindblad m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 27 (helikoptrar för sjuktransporter)

Utskottets hemställan bifölls med 233 röster mot 53 för reservation 18 av Hans Lindblad och Carl-Johan Wilson.

Mom. 31 (JAS 39-projektet)

Utskottets hemställan bifölls med 252 röster mot 27 för reservation 19 av Jan Jennehag och Paul Cizuk. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 34 (det militära försvarets fortsatta utveckling)

Utskottets hemställan bifölls med 185 röster mot 35 för reservation 23 av Gunhild Bolander och Ingvar Karlsson i Bengtsfors. 66 ledamöter avstod från att rösta.

Inger Schörling (mp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 36 (nedläggning av Svea ingenjörregemente m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 25 av Arne Andersson i Ljung m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 47 (helikopterverksamheten på Säve)

Utskottets hemställan bifölls med 215 röster mot 72 för reservation 35 av Arne Andersson i Ljung m.fl.

Mom. 183 (direktrekrytering till civila försvaret)

Utskottets hemställan bifölls med 232 röster mot 55 för reservation 65 av Hans Lindblad och Carl-Johan Wilson.

Mom. 184 (försöksverksamhet inom civila sektorer)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 16 för reservation 66 av Paul Cizuk.

Mom. 185 (utbildning vid T3 i Sollefteå)

Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 19 för reservation 67 av Paul Cizuk.

Mom. 206 (de värnpliktigas resor)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 26 för reservation 70 av Jan Jennehag och Paul Cizuk.

Mom. 207 (dagersättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 71 av Gunhild Bolander och Ingvar Karlsson i Bengtsfors – bifölls med acklamation.

Mom. 214 (Karlskronavarvet m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 148 röster mot 137 för reservation 77 av Arne Andersson i Ljung m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

3 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkanden

1990/91:SkU29 Särskild löneskatt på pensionsförmåner, m.m.

1990/91:SkU36 Dubbelbeskattningsavtal med Belgien

Trafikutskottets betänkanden

1990/91:TU24 Trafikens infrastruktur

1990/91:TU27 Investeringsplaneringen för luftfart och sjöfart samt nya riktlinjer för inrikes flygtrafik

4 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställts

den 16 maj

1990/91:620 av *Viola Claesson* (v) till kommunikationsministern om privatisering av person- och godstrafik på järnväg:

När det trafikpolitiska beslutet drevs igenom 1988 på regeringens initiativ splittrades SJ och banverket inrättades. Syftet påstods vara att undvika framtida miljardförluster för SJ.

Men trots att SJ sedan dess tvingats till drastiska åtgärder som omfattande uppsägningar och utförsäljning av verksamheter finns det nu risk för att SJ snabbt kan drabbas av ekonomisk kris. Situationen kommer att förvärras ytterligare om regeringen får igenom sina nya trafikpolitiska förslag. Det innebär att den s.k. skadlighetsprövningen slopas, dvs. att det blir fritt fram för bussbolagen att starta trafik var de vill i konkurrens med SJ. Regeringen vill dessutom öppna trafiken på stornätet för "fri konkurrens". Om det senare förslaget drivs igenom i riksdagen kan det leda till att privata bolag lägger beslag på de lönsamma delarna medan SJ får försöka ta hand om resten.

Avser regeringen att närmare ange vilka delar av person- och godstrafiken som den anser vara lämpliga att i framtiden privatisera resp. vara lämpliga att ha kvar i SJs regi?

1990/91:621 av *Paul Cizuk* (mp) till statsrådet Maj-Lis Lööv om praxis i utvisningsärenden:

Utvisar Sverige människor som hotas av dödsstraff?

1990/91:622 av *Lennart Brunander* (c) till civilministern om upphandlingar av nya polisuniformer:

Svensk tekoindustri har åter visat sin kunnighet. Tillsammans med polisen har svenska tekoföretag utvecklat en ny uniform. Så var det också när våra svenska soldater skulle ha ny uniform – då gjordes utvecklingen av svenska företag. Men när uniformerna sedan skulle köpas fick de svenska tekoföretagen bara vara med på ett litet hörn.

Låt oss inte nu göra om samma dumhet. Nu har utvecklingen av den nya polisuniformen skett i Sverige i ett fruktsamt samarbete mellan polisen och svensk teko. Skall detta vara möjligt i framtiden måste det finnas kvar en svensk tekoindustri. Vill vi ha det så är det också nödvändigt att vi köper deras produkter.

Det borde enligt min mening vara naturligt att svenska poliser har svensk-tillverkade uniformer. Regeringen har ett ansvar för att det skall bli så.

Jag vill mot denna bakgrund fråga civilministern vad han avser att vidta för åtgärder för att upphandlingen av de nya polisuniformerna kan ske från svenska företag.

1990/91:623 av *Margit Gennser* (m) till socialministern om socialdepartementets kostnadsberäkningar

Skatteomläggningens konsekvenser för pensionärer – framför allt de grupper som har låga pensioner – ledde till en ny lagstiftning om särskilt kommunalt bostadstillägg (SKBT).

Propositionen pressades fram med stor snabbhet. När lagstiftningen nu trätt i kraft har det visat sig att regeringen har grundat sina förslag på ett helt felaktigt faktaunderlag. Departementets beräkningar angav att minst 60 000 pensionärer skulle vara berättigade till SKBT och kostnaderna för statsbudgeten beräknades med denna utgångspunkt. I verkligheten visade sig att ca 15 000 berördes, dvs. departementets prognoser överskattade behovet fyra gånger om. Regeringen har samtidigt ordnat finansieringen med utgångspunkt från propositionens beräkningar.

Vad avser statsrådet vidta för åtgärder för att få fram korrektare siffror i framtiden?

1990/91:624 av *Knut Wachtmeister* (m) till justitieministern om villkorlig frigivning:

Under senare år har allmänt diskuterats det lämpliga i den obligatoriska villkorliga frigivningen efter i allmänhet halva strafftiden som infördes efter ett riksdagsbeslut våren 1983.

Avser justitieministern föreslå någon ändring i denna lagstiftning?

1990/91:625 av *Margareta Fogelberg* (fp) till utbildningsministern om Skandinaviska konstnärskollegiet i Rom:

Skandinaviska konstnärskollegiet i Rom, vars verksamhet finansieras av Nordiska rådet, har i brev meddelats att inga medel föreslagits i budgeten när den nuvarande anslagsperioden löper ut.

Jag vill därför fråga statsrådet:

Hur ställer sig den svenska regeringen till det här förslaget?

den 17 maj

1990/91:626 av *Kerstin Ekman* (fp) till civilministern om kommunala trafikövervakningar:

Trafiksituationen i storstäderna är minst sagt alarmerande. Den senaste tiden har massmedia uppmärksammat att bilister ofta visar bristande respekt för fotgängare på övergångsställen, såväl bevakade som obevakade.

Folkpartiet liberalerna har såväl lokalt som på riksnivå verkat för att kommunerna skall få inrätta kommunala gatupoliser. Regeringen aviserade i

proposition 1989/90:155 – förnyelse inom polisen – att en särskild utredare skulle tillkallas för att se över ett antal frågor på trafikövervakningsområdet.

Jag vill därför fråga statsrådet:

När avser regeringen att lägga fram förslag som innebär att den kommunala trafikövervakningen kan förbättras?

1990/91:627 av *Ingela Mårtensson* (fp) till utbildningsministern om svårigheterna för utländska akademiker att få arbete i Sverige:

Invandrare med utländska akademiska examina har svårt att få arbete som överensstämmer med deras utbildningar. Svårigheterna orsakas bl.a. av hur myndigheter värderar utländska examina. En språklärare med lång akademisk utbildning uppmanas t.ex. att genomgå svensk lärarutbildning för att få arbete, vilket i praktiken innebär att den utländska lärarutbildningen inte har något värde i Sverige.

Mot denna bakgrund skulle jag vilja fråga utbildningsministern:

Vad avser utbildningsministern att göra för att den resurs som utländska akademiker i Sverige utgör tas till vara?

1990/91:628 av *Ingela Mårtensson* (fp) till utrikesministern om Indonesiens ockupation av Östtimor:

Indonesiens ockupation av Östtimor har fördömts av FN men pågår trots detta fortfarande. Övergripping mot civilbefolkningen sker dagligen. EG har kraftfullt agerat i denna fråga.

Mot denna bakgrund skulle jag vilja fråga utrikesministern:

Vad avser Sverige att göra för att bidra till att övergreppen mot civilbefolkningen i Östtimor upphör och att Östtimor uppnår självständighet?

1990/91:629 av *Britta Bjelle* (fp) till justitieministern om planerad omorganisation av Stockholms tingsrätt:

Statskontoret har i en organisationsutredning föreslagit att Stockholms tingsrätt skall omorganiseras på ett genomgripande sätt. Bl.a. skall tingsrättens brottmålsavdelningar göras om till stora, lokalmässigt splittrade avdelningar.

Ledningen för tingsrätten har accepterat omorganisationen medan i stort sett samtliga domare har motsatt sig förändringarna. Enligt uppgift kommer regeringen att fatta beslut i saken nu i maj med ikraftträdande den 1 juli i år. Förändringarna lär dock inte praktiskt kunna komma att fungera från den 1 juli på grund av de renoveringsarbeten som pågår av tingsrättens lokaler och som inte blir färdiga förrän i början av nästa år. Domstolsutredningen, som kommer att avsluta sitt arbete inom det närmaste året, kommer sannolikt också med förslag som kommer att påverka den framtida arbetssituationen vid tingsrätten.

Mot bakgrund av det kompakta motståndet mot förslaget från domarkåren och med hänsyn till ombyggnadsarbetena och domstolsutredningen vill

jag fråga justitieministern om saken inte fordrar ytterligare överväganden och att det därför är olämpligt att fatta beslut i ärendet redan nu.

1990/91:630 av *Bertil Danielsson* (m) till bostadsministern om reavinstbeskattningen för bostäder:

Reavinstbeskattningens utformning för bostäder är felaktig, och skatten bör därför sänkas eller på sikt helt tas bort. Denna skatts effekter blir än mera förödande när den tillämpas i det nya, av riksdagen i december 1990 beslutade räntelånesystemet. Effekten kan bli att reaskatt kan utgå även vid förlustförsäljningar.

Detta förhållande uppmärksammades av bostadsutskottet i betänkandet 1990/91:BoU4, som behandlade ett nytt bostadsfinansieringssystem. Utskottet enades om ett tillkännagivande där regeringen ålades att återkomma till riksdagen med en redovisning av frågan och därvid lämna förslag om hur den bör lösas.

Det har nu förflutit mer än fem månader sedan riksdagen tog detta beslut. Något förslag från regeringen har dock inte presenterats, trots att tiden är kort innan det nya finansieringssystemet skall träda i kraft.

Jag vill därför fråga bostadsministern när regeringen avser att effektuera den av riksdagen gjorda beställningen.

1990/91:631 av *Bengt Hurtig* (v) till arbetsmarknadsministern om arbetslösheten i Norrbotten:

I april månad 1991 är den registrerade arbetslösheten i Norrbottens län uppe i 5,3 % eller nära 9 000 personer. Bland ungdomar i åldern 18–24 år är hela 9,4 % eller ca 2 500 registrerade som arbetslösa. I båda fallen är siffrorna dubbelt så höga som riksgenomsnittet. Vi närmar oss således i detta län EG-nivåer på arbetslöshet. Under perioden januari–april i år har nära 1 000 personer varslats om uppsägning, och fler varsel väntas. Om utvecklingen fortsätter kommer en ny stor flyttvåg från länet liknande den på 60-talet att framtingas av utvecklingen. För drygt 20 år sedan hade länet nära 50 000 unga människor i åldern 15–24 år. Inom något år är antalet mindre än 30 000. Om inte arbetskraften ges möjligheten att stanna i länet kommer basservicen för de kvarboende i många kommuner att bli svår att upprätthålla. Trots den ovan beskrivna utvecklingen är Norrbotten det enda län som för nästa budgetår fått mindre pengar än tidigare när AMS fördelat sina resurser. Jag förutsätter att regeringen inte accepterar den höga arbetslöshetsnivån och utvecklingen i Norrbotten.

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att reducera arbetslösheten i Norrbotten?

1990/91:632 av *Bertil Måbrink* (v) till arbetsmarknadsministern om arbetslösheten i Gävleborg:

Gävleborgs län uppvisar en oroande snabb ökning av arbetslösheten. De som än en gång drabbas hårt är kvinnorna och ungdomarna.

Det är nödvändigt med snabba insatser för att garantera jobb och utbildning för dem som drabbas och riskerar att bli arbetslösa.

Jag vill fråga:

Avser arbetsmarknadsministern att tillföra ytterligare resurser till Gävleborg utöver de i kompletteringspropositionen aviserade medlen?

1990/91:633 av *Bertil Måbrink* (v) till industriministern om industrietableringen i Gävleborg:

De traditionella basnäringarna i Gävleborgs län har genom strukturrationalisering kraftigt minskat antalet anställda.

För att trygga sysselsättningen för länets invånare krävs nya industrietableringar och också en ökning av förädlingen vid befintliga industrier.

Jag vill fråga industriministern:

Vilka planer har regeringen för nya industrietableringar samt för ökad förädling inom befintlig industri i Gävleborg?

1990/91:634 av *Annika Åhnberg* (v) till statsrådet Maj-Lis Lööv om flyktbarns rättigheter:

15 miljoner människor i världen tvingas fly undan våld och förtryck. Över hälften av dem är barn. Barnen drabbas alltid hårdast. I Sverige har den s.k. ettårsregeln skapats med tanke just på barnen. Den innebär att barnfamiljer som vistats här i mer än ett år skall beviljas uppehållstillstånd.

I Södertälje finns en familj med fyra barn, som nu enligt regeringens beslut skall utvisas. Familjen kom till Sverige 1987. Föräldrarna uppgav felaktig identitet, det är skälet till att familjen nu skall utvisas. Enligt lagen kan ett sådant beslut hävas om det finns "tillräckliga humanitära skäl av synnerlig art". Mer än tre års vistelse i landet och fyra minderåriga barn, som är rotade här, talar svenska och har svenska kamrater, är oerhört starka skäl.

Jag vill mot bakgrund av ovanstående fråga:

Vilka skäl anser regeringen vara tillräckliga i ett sådant fall som det här angivna?

1990/91:635 av *Berith Eriksson* (v) till utbildningsministern om teatergruppen Dalvadis:

Dalvadis är vårt lands nordligaste teatergrupp. Det är också landets enda samiska teater. Efter 20 års verksamhet är deras framträdanden uppmärksammade och uppskattade på de mest skilda håll. Deras föreställningar ges förutom på det samiska språket även på svenska och finska. Dalvadis är nu i vår på turné med sin föreställning "Tillbaka Hit" som tar upp den viktiga frågan om samernas ursprung och framtid. Den som känner till gruppens bakgrund och svårigheter tycker nog att gruppen har utfört storverk. Medlemmarna har i stor utsträckning arbetat ideellt och har ständigt fått slåss mot oförståelse och penningbrist. På grund av att gruppen för första gången har tagit ut avtalsenliga löner och att sökta bidrag inte har beviljats så har

deras ekonomiska kalkyler inte hållit, och Dalvadis ligger nu under hot om konkurs; de anställda har inte fått ut sina löner för april m.m.

Jag vill fråga statsrådet Bengt Göransson vilka åtgärder regeringen tänker vidta för att teatergruppen Dalvadis fortsatta existens och verksamhet skall tryggas.

1990/91:636 av *Maggi Mikaelsson* (v) till industriministern om gruvindustrin i Västerbotten:

Varslen och uppsägningarna inom gruvnäringen i Västerbotten är ett allvarligt hot mot en av våra basnäringar. Fram till årsskiftet 1992/93 kommer enligt prognoser 840 arbetstillfällen inom gruvnäringen att försvinna. I Kristineberg gäller det 227 jobb, i Boliden 337 och vid Rönnskärsverken 273.

Med nuvarande låga prospekteringsnivå kommer all brytning av sulfidmalmer att vara nedlagd inom tio år. Detta kommer också att få allvarliga konsekvenser för övriga delar av svensk industri som baseras på gruvnäringen.

Jag vill därför fråga Rune Molin vilka åtgärder industriministern tänker vidta för att rädda förutsättningarna för gruvindustrin i Västerbotten i framtiden.

1990/91:637 av *Björn Samuelson* (v) till industriministern om Värmlands framtida industristruktur:

Nyligen varslades 100 anställda om uppsägning vid "Arvikaverken" i Arvika. Det finns fler exempel på varsel om permitteringar och uppsägningar inom verkstadsindustrin i länet. Situationen och det framtida perspektivet är oroande. Nödvändigheten av insatser för att modernisera, omstrukturera och utveckla länets industristruktur framstår som allt klarare. Kalla det gärna för framtidssatsningar, för det är vad det handlar om.

Jag vill mot bakgrund av det anförda och den ökande arbetslösheten fråga ministern följande:

Vilka konkreta framtidssatsningar är regeringen beredd att vidta för att utveckla och stabilisera grunden för en framtida industripolitisk struktur i Värmland?

1990/91:638 av *Jan-Olof Ragnarsson* (v) till jordbruksministern om omställningen av jordbruket:

Som ett resultat av jordbrukets avreglering visar det sig nu att störst andel av den jordbruksmark som skall ställas om till annan produktion finns i mellersta Sverige. I Västmanland är det t.ex. ca 30 % som berörs.

Detta kan leda till att regioner som i dag har få öppna marker kan bli nästan helt täckta med skog. Risk finns att landskapet utarmas och den biologiska mångfalden minskar. Regioner i södra Sverige som har stora jordbrukslätter kommer däremot att påverkas föga av omställningen. Slätter är ur bl.a. miljösynpunkt större tillgångar om de har en mer varierad biologisk sammansättning.

Ytterligare en metod för att minska livsmedelsproduktionen, och som också innebär att naturvårdshänsynen blir större, är att minska intensiteten av kemikalier och bekämpningsmedel och i stället öka de mekaniska insatserna; en metod som även leder till ökat behov av arbetskraft, inte minst önskvärt i dessa dagar.

Avser regeringen att vidta några åtgärder för att motverka den ur arbetsmarknads-, kulturell- och ekologisk synvinkel icke önskvärda utvecklingen?

1990/91:639 av *Maggi Mikaelsson* (v) till industriministern om stödområdesindelningen av Skellefteå:

Skellefteå kommun har drabbats hårt av varsel och uppsägningar under den senaste tiden. Nyligen har vi upprörts av Huddig ABs köp och nedläggning av Valmet Hymas AB. Ett 150-tal anställda sägs upp. Skellefteå kommun drabbas också av nedskärningar inom gruvindustrin.

Vid det regionalpolitiska beslutet förra året flyttades delar av Skellefteå kommun utanför stödområdet. Bl.a. vänsterpartiet ställde då krav på att Skellefteå kommun skulle ingå i stödområde 2. En stödområdesinplacering innebär att det blir lättare att hitta ersättningsindustrier till Skellefteområdet.

Mot bakgrund av arbetsmarknadsläget i Skellefteå vill jag fråga om industriministern är beredd att inplacera hela Skellefteå kommun i stödområde 2.

1990/91:640 av *Karin Falkmer* (m) till statsrådet Anita Gradin om tullen på miljövänliga sjukvårdsprodukter:

Miljövänliga sjukvårdsprodukter i form av återanvändbara haklappar och blöjor skulle kunna minska problemet med det alltmer växande sopberget. Av miljöhänsyn och för att konstruktivt angripa avfallsproblemet borde import av dessa produkter snarare uppmuntras än motarbetas.

Miljövänliga sjukvårdsprodukter, exempelvis återanvändbara blöjor, drabbas i dag av en tullkostnad på 13,5 % medan import av engångsblöjor endast har 3,5 % tullpåslag.

Är handelsministern beredd att medverka till att skillnaderna i tulltaxa undanröjs så att import av miljövänliga, återanvändbara varor åsätts samma tulltaxa som motsvarande varor för engångsbruk?

1990/91:641 av *Marianne Andersson* i Vårgårda (c) till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om livsmedelsbistånd till Bangladesh:

Den cyklon som drabbade Bangladesh har lett till den värsta katastrofen i landets historia. Nästan all bebyggelse och alla försörjningsmöjligheter har förstörts i vissa områden, där folket nu dör av bristen på mat och vatten och utebliven läkarhjälp. Situationen är desperat och hjälpen måste snabbt nå fram. Jag vill mot denna bakgrund fråga biståndsministern:

Är regeringen beredd att från svensk sida bidra med livsmedelsbistånd för att lindra nöden i Bangladesh?

1990/91:642 av *Elver Jonsson* (fp) till civilministern om förebyggande åtgärder mot bankrån etc.:

De senaste veckornas våg av stölder och rån har fått en alarmerande omfattning. Utöver de kriminella tillgreppen äventyras många människors liv. Särskilt bank- och postanställda samt värdetransportörer upplever en pressad situation på grund av risken av att utgöra nästa rånoffer. Inom fackliga kretsar och bland personalgrupper i stort diskuteras hur man skall uppnå större säkerhet mot rån och våld i samband med sin tjänsteutövning. Uppenbart är att särskilda åtgärder behöver vidtas.

Med anledning härav vill jag till civilministern ställa följande fråga:

Vilka åtgärder har regeringen vidtagit eller avser att vidta för att begränsa och undanröja möjligheten till våld och rån mot affärer, banker, postanstalter m.fl. penninginrättningar?

1990/91:643 av *Karl-Erik Persson* (v) till arbetsmarknadsministern om beredskapsarbeten:

Regeringen har trots det mycket bekymmersamma läget på arbetsmarknaden inte föreslagit några statliga medel för inrättande av beredskapsarbeten. Mot denna bakgrund vill jag fråga arbetsmarknadsministern:

Delar statsrådet arbetsmarknadsutskottets mening från i mars i år att beredskapsarbeten för vissa grupper av arbetslösa kan vara den mest ändamålsenliga åtgärden?

1990/91:644 av *Krister Skånberg* (mp) till miljöministern om biogas:

I grannlandet Danmark har staten genom satsning på biogas medverkat till att minska miljöproblemen med dels hanteringen av organiskt avfall från hushåll och industrier, dels jordbrukets hantering av gödsel. Målet med satsningen är att minska utsläpp av kväve till mark och vatten och av metan och kväveföreningar som förvärrar drivhuseffekten. Det danska biogasprojektet visar sig nu vara framgångsrikt. Samtidigt som man minskar miljöproblemen utvinner man elkraft och fjärrvärme ur biogasen. Därigenom kan man också minska användningen av fossila bränslen och utsläppen av bl.a. koldioxid och kväveoxider. Hanteringen av flytgödsel underlättas, liksom precisionen i doseringen och spridningen av gödsel. Dessutom minskas behovet av konstgödsel, vilket i sig minskar energiförbrukningen, osv. En ytterligare vinst är att importbehovet minskar, vilket förbättrar den danska bytesbalansen och ekonomin.

Vad gör vi i Sverige för att nyttiggöra biogasen och samtidigt minska miljöproblem och användning av fossila bränslen?

1990/91:645 av *Håkan Hansson* (c) till justitieministern om ersättning till nämndemännen:

I samband med skattereformen försämrades ersättningen för nämndemän. Arvoden i samband med förrättning har länge varit oförändrade. Dess-

utom tillämpas olika ersättningsregler för olika nämnduppdrag. T.ex. förekommer inläsningersättning i vissa instanser, medan så inte är fallet i andra.

Bl.a. den relativt låga ersättningen bidrar till att åldersstrukturen bland våra nämndemän successivt stiger. Detta leder till en snedrekrytering och på sikt även uppenbara svårigheter att rekrytera yrkesverksamma till det viktiga uppdraget som nämndeman.

Jag vill mot bakgrund av ovanstående fråga justitieministern:

Vad tänker justitieministern vidta för åtgärder för att förbättra ersättningsnivåerna för nämndemännen?

1990/91:646 av *Viola Claesson* (v) till kommunikationsministern om inlandsbanan:

Många av de socialdemokrater och moderater som avgjorde riksdagsbeslutet om inlandsbanan den 21 mars trodde på framgångsrika förhandlingar mellan regeringen och berörda kommuner. Vissa motionsskrivare ansåg att de fått sådana löften att de till och med kunde rösta emot sina egna förslag om att rädda trafiken.

Efter regeringsbeslutet i april om att lägga ned persontrafiken på inlandsbanan, har en av de socialdemokratiska motionärerna i flera Dalatidningar, bl.a. Falukuriren, påstått att beslutet skall skyllas på en prestigefylld kommunikationsminister. Georg Andersson har presenterat en annan tolkning. I Västerbottens Folkblad skriver statsrådet att "varken länstrafiken eller Inlandskommunernas ekonomiska förening har ansett det möjligt att fortsätta med persontrafik på de villkor som riksdagen fastställt".

Mot bakgrund av de olika initiativ som nu tagits: Avser regeringen att ompröva sitt tidigare beslut så att persontrafiken på inlandsbanan kan fortsätta?

1990/91:647 av *Stina Eliasson* (c) till socialministern om åtgärder för de sämst ställda pensionärerna:

Antalet pensionärer som söker socialbidrag ökar. Höjda avgifter och priser och höjda boendekostnader ligger bakom det ökande antalet äldre som ser sig tvingade att söka bidrag för att klara sitt uppehälle. För de flesta känns det som en skam och en förnedring att behöva be om samhällets hjälp.

Pensionärerna har blivit skattereformens verkliga förlorare. De får se sig dubbelt svikna. Först genom att gruppen pensionärer som sent omsider utlovades viss kompensation för de negativa effekterna blev så liten. Det som från början sades gälla 300 000 pensionärer blev 50 000. Sedan genom att utbetalningen i ett antal fall kom att röra sig om belopp på några tior. Behovet av snara och tillförlitliga åtgärder för att höja pensionärernas levnadsstandard är nu stort.

Min fråga till socialministern är därför följande:

Vilka snara åtgärder ämnar regeringen vidta för att hjälpa de sämst ställda pensionärerna?

1990/91:648 av *Krister Skånberg* (mp) till industriministern om svenska småföretag:

Industrins utredningsinstitut, IUI, påpekar liksom miljöpartiet och Ceccinirapporten, att många småföretag kommer att slås ut i Europa när EGs fria marknad öppnas 1993. IUI uppger att utslagningen av svenska småföretag redan har börjat; hittills är det särskilt underleverantörsföretag som drabbats och värre blir det. Ca 40 % av jobben i tillverkningsindustrin finns i småföretagen. Det kommer att bli svårt för svenska småföretag att klara sig mot konkurrens från utländska storföretag om Sverige inte kan driva en självständig arbetsmarknads-, handels-, regional- och skattepolitik och ekonomisk politik.

Vad gör regeringen för att medverka till att förhindra fortsatt utslagning av svenska småföretag?

1990/91:649 av *Marianne Samuelsson* (mp) till miljöministern om information om slutförvar av kärnkraftsavfall:

I SKB, ett statligt verk som har till uppdrag att sköta hanteringen av det livsfarliga avfallet från våra kärnkraftverk, åker man just nu runt i våra kommuner och dess skolor och visar hur säkert man anser att avfallet hanteras. Till eleverna delas det ut märken och diplom som förklarar för dem att de nu har lärt sig hur säkert Sverige förvarar detta livsfarliga avfall. Denna information, som bekostas av konsumenterna, kan inte uppfattas såsom något annat än att mjuka upp en opinion som är kritisk till slutförvar i berggrum.

Vad avser statsrådet att göra för att en kritisk vetenskaplig penetrering av frågan skall ges likartade möjligheter till forskning och information?

Glad pingst

Anf. 36 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag ber att få tillönska kammarens ledamöter en glad pingst.

5 § Kammaren åtskildes kl. 13.44.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 2 § anf. 9 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 28 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

Innehållsförteckning

Prot. 1990/91:114
17 maj 1991

Fredagen den 17 maj

Meddelande om sammanträdet fredagen den 24 maj	1
Talmannen	
1 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 16 maj	1
Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU13	
Jordbruksutskottets betänkande JoU25	
Konstitutionsutskottets betänkande KU44	
2 § Verksamhet och anslag inom totalförsvaret 1991/92	4
Försvarsutskottets betänkande FöU8	
Debatt	
Arne Andersson i Ljung (m)	
Kerstin Ekman (fp)	
Ingvar Karlsson i Bengtsfors (c)	
Jan Jennehag (v)	
Paul Cizuk (mp)	
Roland Brännström (s)	
Göran Allmér (m)	
Hans Lindblad (fp)	
Gunhild Bolander (c)	
Sven-Olof Petersson (c)	
Barbro Evermo Palmerlund (s)	
Olle Östrand (s)	
Ylva Annerstedt (fp)	
Wiggo Komstedt (m)	
Hans Göran Franck (s)	
Beslut	54
3 § Bordläggning	56
4 § Anmälan om frågor	
1990/91:620 av Viola Claesson (v) om privatisering av person- och godstrafik på järnväg	57
1990/91:621 av Paul Cizuk (mp) om praxis i utvisningsärenden	57
1990/91:622 av Lennart Brunander (c) om upphandlingar av nya polisuniformer	57
1990/91:623 av Margit Gennser (m) om socialdepartementets kostnadsberäkningar	58
1990/91:624 av Knut Wachtmeister (m) om villkorlig frigivning	58
1990/91:625 av Margareta Fogelberg (fp) om Skandinaviska konstnärskollegiet i Rom	58
1990/91:626 av Kerstin Ekman (fp) om kommunala trafikövervakningar	58

1990/91:627 av Ingela Mårtensson (fp) om svårigheterna för utländska akademiker att få arbete i Sverige	59
1990/91:628 av Ingela Mårtensson (fp) om Indonesiens ockupation av Östtimor	59
1990/91:629 av Britta Bjelle (fp) om planerad omorganisation av Stockholms tingsrätt	59
1990/91:630 av Bertil Danielsson (m) om reavinstbeskattningen för bostäder	60
1990/91:631 av Bengt Hurtig (v) om arbetslösheten i Norrbotten	60
1990/91:632 av Bertil Måbrink (v) om arbetslösheten i Gävleborg	60
1990/91:633 av Bertil Måbrink (v) om industrietableringen i Gävleborg	61
1990/91:634 av Annika Åhnberg (v) om flyktingbarns rättigheter	61
1990/91:635 av Berith Eriksson (v) om teatergruppen Dalvadis	61
1990/91:636 av Maggi Mikaelsson (v) om gruvindustrin i Västerbotten	62
1990/91:637 av Björn Samuelson (v) om Värmlands framtida industristruktur	62
1990/91:638 av Jan-Olof Ragnarsson (v) om omställningen av jordbruket	62
1990/91:639 av Maggi Mikaelsson (v) om stödområdesindelningen av Skellefteå	63
1990/91:640 av Karin Falkmer (m) om tullen på miljövänliga sjukvårdsprodukter	63
1990/91:641 av Marianne Andersson i Vårgårda (c) om livsmedelsbistånd till Bangladesh	63
1990/91:642 av Elver Jonsson (fp) om förebyggande åtgärder mot bankrån etc.	64
1990/91:643 av Karl-Erik Persson (v) om beredskapsarbeten	64
1990/91:644 av Krister Skånberg (mp) om biogas	64
1990/91:645 av Håkan Hansson (c) om ersättning till nämndemännen	64
1990/91:646 av Viola Claesson (v) om inlandsbanan	65
1990/91:647 av Stina Eliasson (c) om åtgärder för de sämst ställda pensionärerna	65
1990/91:648 av Krister Skånberg (mp) om svenska småföretag	65
1990/91:649 av Marianne Samuelsson (mp) om information om slutförvar av kärnkraftsavfall	66
Glad pingst.	66
Tredje vice talmannen	